

PROMEMORIA
ANGÅENDE
SVERIGES FÖRSVARSLÖSHETS-SYSTEM,

INGIFVEN TILL H. EXC.
HERR JUSTITIE-STATS-MINISTERN,

1 APRIL 1844.

AF

CLAS LIVIJN

General-Direktör och Riddare

Eders Excellens har behagat tillfråga mig om fortgången af det, genom Kongl. Maj:ts nådiga remiss af den 10 Juni 1842, åt styrelsen öfver fångelser och arbetsinrättningar i riket lemnade uppdrag, att inkomma med underdånigt utlåtande rörande en förnyad författning emot lösdrifveri och försvarslöshet. Jag måste uppriktigt svara, att dervid är föga tillgjordt. Styrelsen är allt för mycket öfverhopad af löpande göromål, för att kunna egna någon större del af sin tid åt ett ämne af så mycken vikt och af så stort omfång. Styrelsen har, genom samma

nådiga remiss, tillika fått sig öfverlemnadt att afgifva underdånigt yttrande: om fastställandet af bestämd arbetstid för personer, dömda till allmänt arbete; om åtskillige inom korrektionsfångelserna nu förvarade personers ställande på fri fot, för att åt sig bereda laga försvar; om behovet af en allmän arbetsinrättning för försvarslöse yngre personer; om skyldighet för dem, som i tjenst emottaga från allmänt arbete lösgifne personer, att, då dessa afvika eller entledigas, sådant anmäla å vederbörligt ställe; om åtskillige församlingars fattade beslut, hvarigenom invånarne derstädes blifvit, vid påföljd, förbudne att i tjenst antaga lösgifne fångar eller försvarslöse, äfvensom desse förvägrade att i församlingen inflytta; om de med befästningsarbeten sysselsatte korrektionisters ställande under krigslag; om mera bestämda föreskrifter, rörande krigsmanskaps afförande utur regementernas rullor och försändande till pionier-korpsen; om tillstånd för allmän arbetskarl, som förvärvat 33 1/3 Rdr, att från tvångsarbetet lösgifvas; om det underdåniga betänkande, kommitterade för reglerandet af fattigvårdsanstalterna utom Stockholms stad afgifvit, angående fattigvården och dermed sammanhang ägande ämnen, såsom tjenstehjons-förhållandena och legostadgan, författningarne om laga försvar och hvad dermed står i beröring, frivilliga arbetsinrättningar, tvångsarbetshus och korrektionsfångelser, passförfattningarne och gesällers vandringsrätt m.m.; om rikets ständers, vid sist förlidne riksdag, aflätne underdåniga skrifvelse beträffande förändringar uti tjenstehjonsstadgan och lösdrifveri-författningarne, inrättandet af tvångsarbetshus o.s.v.; om ett af justitie-kansleren uppgjordt förslag till en förnyad stadga, huru med försvarslöse personer, lösdrifvare och tiggare, samt, efter utståndet straff, lösgifne brottslingar förfaras må; och slutligen om ett annat förslag i samma ämne, med utsträckning, tillika ô såsom orden lyda i den Kongl. remissen ô »till öfrige i de remitterade handlingarne omförmälde frågor, som, vid ärendernas öfvervägande i ett sammanhang, må finnas påkallade.»

Omfånget af de ärender, som, till följd af denna nådiga remiss, böra blifva föremål för styrelsens uppmärksamhet, är sålunda ganska vidsträckt; och ej mindre viktiga äro de frågor, öfver hvilka styrelsen har att sig utlåta. Jag behöfver icke fästa Eders Excellens' uppmärksamhet på samma frågors nära och betydelsefulla inverkan på samhällsförhållandena i allmänhet, på den personliga friheten i synnerhet, på statens utgifter m.m., äfvensom på de vidlyftiga och tids-medtagande undersökningar, som måste föregå öfverläggningar i dessa ämnen; och tid fordras äfven för fattandet af beslut. Ledighet och tillfälle dertill har emellertid styrelsen hittills saknat. Utom de åligganden, som tillförene tillhört detta embetsverk, nemligen öfverinseendet och ledningen i allmänhet af fångvården i riket, besörjandet af en del af förvaltningen vid fästnings-fängelserna, samt i allo den speciella tillsynen och förvaltningen af allmänna arbets- och korrektionsinrättningarne, jämte Malmö fästnings- och korrektions-fängelse, har styrelsen fått på de senare tiderna emottaga befattningen med fästningsfångarnes underhåll och förplägning, samt tillsynen öfver deras behandling; med utgifternas och fångunderhållets bestridande vid länsfängelserna samt dessa fängelsers byggnad och reparationer; med organisationen och uppsättningen af arbetskarls-kompanierna, bestämmandet af tjens-tetid för vid desse anställdt manskap och anskaffandet af erforderlig beklädnad, servis och förplägning, äfvensom med aflöning och servis m.m. för det manskap, som från arméén kommanderas till bevakningens bestridande vid dessa kompanier; med redovisningen för ej mindre fångpersonalen i riket, än ock all vid fängelserna befintlig material, samt utgående kontante medel m.m.; och slutligen med granskningen af redogörelsen öfver alla i och för fångvården utgående utgifter och pröfningen af vid redogörelserna derstädes gjorda anmärkningar. Och för ytterligare ådagaläggande af hvad jag nyss anfört, anhåller jag att här få nämna, att till fångvårds-styrelsen hafva från den 1 Januari till och med den 31 December förlidet år inkommit ej mindre än 2,182 särskildt i diarierne antecknade mål, och deri-

bland 198 Kongl. Maj:ts nådiga bref och remisser; vid styrelsens sammanträden hafva 3,387 ärender blifvit särskildt föredragne, samt 2,934 underdåniga utlåtanden, skrivelser och protokollsutdrag aflåtne. Utredandet af en högst invecklad balans har påkallat en mängd åtgärder, och arbetskarls-kompaniernas bildande likaledes. Styrelsen har derjemte att årligen afgifva en berättelse, angående dess förvaltning och fångvården i riket under det föregående året, hvilken, i afseende på de särskilda föremålens mångfald och olikhet samt de vidfogade tabellernas antal, torde tåla jemförelse med den, som årligen utgår från justitie-stats-expeditionen, der en särskild byrå är med dithörande uppgifters samlande och sammanförande sysselsatt. Styrelsen har derjemte att låta avsluta en hufvudbok, hvars tillhörande verifikation sannolikt komma att uppgå till 35 à 40 band; och sist samt framför allt har styrelsen att uppgöra ett fullständigt reglemente och instruktion för ej mindre dess egen befattning med fångvården, än ock för fångarnes behandling, fängelsernas förvaltning och redogörelseverket vid dem med åtföljande förslags-stater för utgifterna, jemte formulärer för redogörelserna; men så viktigt ô för att ej säga ô oundgängligen nödvändigt ett sådant arbete än är, hafva dessa arbeten likväl måst stå tillbaka för de kuranta göromålen.

Vid bildandet af fångvårdsstyrelsen har man tagit Kongl. generaltullstyrelsen till mönster; men emellan dessa begge embetsverk finnes föga jemförlighet. Det sistnämnda, inskränkt till en enda afdelning af statsbestyren, hemtar sin betydelse från beloppet af den uppbörd, som går igenom dess händer; fångvårdsstyrelsen åter har befattning med en mängd ärender af den mest heterogena beskaffenhet, sättande den i beständig beröring med ett betydligt antal så väl civila som militära auktoriteter och embetsmän. Den har, såsom redan nämnt är, inseende öfver till fängelserna afsände personers emottagande, deras behandling och bevakning derstädes; deras förplägning och underhåll samt förseende med nödige gång- och sängkläder, hvilka till en betydlig

del genom styrelsens försorg anskaffas; fångarnes sjuk- och religionsvård, deras afgang från fängelserna och förflyttning från ett till annat häkte. En mer eller mindre nära befattning har ock styrelsen med nybyggnad eller underhåll af 5 korrektions-, 5 fästnings- och 29 läns- och kronofängelser, samt med de öfver allt i riket kringspredda transportfängelser, hvilka Kongl. Maj:t och kronan till större eller mindre del bekostar. Styrelsen har dessutom att utlåta sig i frågor om uppförande af nya stads- eller häradsfängelser, samt, med redovisningen af medel, anslagne till de under nybyggnad varande länsfängelserna. Öfver ordningens och fängelsetuktens handhafvande, samt verkställda bestraffningar inom korrektionsinrättningarne och fästnings-fängelserna har styrelsen en mer eller mindre nära omvårdnad; likasom öfver fångarnes arbeten å förstnämnde ställen enligt med styrelsen avslutade kontrakter eller för arbetslön, efter upprättade tariffer. Öfver alla till Kongl. Maj:t i underdånighet ingifne nådeansökningar hafva underdåniga utlåtanden blifvit från styrelsen infordrade; och den har derjemte att på bestämda tider ingå med underdåniga rapporter öfver särskilda fångars uppförande. Genom Kongl. brefvet af den 30 December 1835, anbefallande, det skulle till styrelsen inberättas, när till fängelserna inkommande fångar befinnas okunnige i Christendomens läror, hvarefter upplysningar i anledning deraf böra infordras, har styrelsen fått sig uppdraget ett slags inseende öfver folkundervisningen i landet; likasom dess befattning med arbetskarls-kompanierna ställt den i ett slags halfmilitäriskt förhållande. För öfrigt har styrelsen att anställa årliga mönstringar och inspektioner i fängelserna, hvilka medtaga en ej så ringa tid; och på beskaffenheten af den redovisning, styrelsen har att afgifva, har uppmärksamheten redan blifvit fästad.

Eders Excellens torde häraf benäget finna, att emellan generaltullstyrelsens och fångvårdsstyrelsens embetsbestyr finnes nu mera föga anledning till jemförelse. Skulle en sådan anställas emellan sistnämnde styrelse och något annat embetsverk, så torde detta vara med

Kongl. krigskollegium, som har befattning med arméens underhåll under möten och mönstringar, med anskaffande af dess beklädning och öfrige behof; samt med byggnader i och för försvarsverket. I dessa hänseenden sammanträffa kollegii och fångvårdsstyrelsens attributioner; men kollegium har att, vid handläggningen af dessa ärender, påräkna, inom de der sysselsatte särskilda kontor, biträde af 18 civile tjänstemän, indelnings-, boställs- och krigsmanshusafdelningarne ofafsedde, utom särskildt anställda militärer, hvarförutan 7 tjänstemän finnas å stat upptagne och att för göromålen i allmänhet påräkna inom aktuarie-, krigsfiskals- och krigskassörs-kontoren. Den vid styrelsen anställda tjänstemannapersonal utgör endast 10 personer med arfvoden, till beloppet understigande hvad deras vederlikar inom såväl tullverket som Kongl. krigskollegium uppbära, och saknande dessutom den förmån andre i statens tjänst anställda personer tillgodonjuta, eller pensionsrätt, då, vid en annalkande ålderdom, och genom öfverhopadt arbete och ansträngda krafter, dessa svika, hvilat blifver ett behof för den uttröttade tjänstemannen, och dess beredande en fördel för staten, som alltid måste, för ärendernas obehindrade gång, vara i behof af kraftfulle arbetare, hvarföre också de vid generaltullstyrelsen anställda 31 tjänstemän äga att afgå med bibehållande af deras löner, i förhållande till deras tjänstetid, redan vid uppnådde 60 års ålder. Och bör jag tillägga, att det varit omöjligt för fångvårdsstyrelsen att verkställa de densamma ålagde göromål, utan ett lika oförtrutet som nitiskt biträde af åtskilliga vid embetsverket ingångne extraordinarie tjänstemän; men huruvida sådant låter sig för framtiden verkställa, och huruvida styrelsen, så öfverhopad af göromål, må medhinna allt hvad densamma åligger, är en sak, som jag måste betvifla, och ett ämne, hvarå jag destohellre bör fästa Eders Excellens uppmärksamhet, som Eders Excellens är bäst i tillfälle att bedöma, om styrelsens göromål äro så få och så föga maktpåliggande, som åtskillige kunna tilläfventyrs föreställa sig.

Hvad nu egentligen angår frågan om den folkklass, som här i landet benämnes försvarslöse personer, och om en förnyad författning rörande deras behandling, så öfvertog jag beredningen af detta ärende, för att lemna fångvårdsstyrelsens öfrige ledamöter ett ökad tillfälle att handlägga de kuranta göromålen. Mig tillställdes då en akt af icke mindre än 780 sidor. Denna måste noggrannt genomgå och deri spridda frågor sammanföras. Visserligen hade styrelsen, såsom ofvan är nämnt, fått emottaga tvenne förslag till en förordning i detta ämne; men jag trodde mig finna intetdera af beskaffenhet att kunna af styrelsen tillstyrkas till vinnande af Kongl. Maj:ts nådiga fastställelse. Mindre betydliga förändringar uti förslagens uppställning, samt en och annan meddelad föreskrift oafsedde, hvilade de begge på det nu gällande försvarslöshets-systemet, modifieradt genom åtskilliga utur det af kommitterade för utarbetande af en förnyad stadga om fattigvården afgifna förslag, samt rikets ständers skrivelser i samma ämne, hämtade stadganden. Men jag trodde mig, å andra sidan, ej sakna anledning att befara, det kunde dessa reminiscenser utur 1833 års författning lätteligen föranleda, vid tillämpningen, ett kvarstadnande vid det gamla; hvadan alltså ingen förändring egentligen skulle komma att äga rum. Kommitterades förslag, hvarpå rikets ständers skrivelse sig grundar, förutsatte icke så obetydliga rättelser, tillägg eller ändringar i åtskilliga med lösdrifveriförfattningen nära sammanhängande stadgar och institutioner; men till några syntes ingen anledning, med undantag af en och annan § i tjenstehjonsstadgan. Fotad på de begrepp, som utgått från Kongl. förordningen af den 27 Februari 1804, och hvilka hunnit rotfästa sig så i allmänna tänkesättet, som i lagskipningen, utan att man i sednare lagstiftningen förmått eller velat derifrån aflägsna sig, måste de gamla och häfdvunna åsigterna förr eller senare besegra de nya, och sålunda vara att befara, det ett system, som redan åstadkommit så mycken oreda, ännu kunde komma att i praxis länge fortleva. Icke desto mindre företog jag mig att utarbeta ett förslag till en förnyad lösdrifveri-författning;

men ju längre detta arbete framskred, ju flera vore de tvifvelsmål, som uppkommo, om och huruvida det åsyftade ändamålet kunde på denna väg uppnås. Forskningar i Svenska fångväsendets historia och egen erfarenhet hafva öfvertygat mig derom: att försvarslöshets-systemet alldeles icke medfört någon nytta för landet; att det alldeles icke är förenligt med närvarande tiders förhållanden; och att hvarje derpå grundad inrättning väl bidrager att öka fångantalet, men ej den allmänna säkerheten och ordningen. Mitt arbete afbröts emellertid af förnyade sjukdomsanfall, och då jag nu återtager det, har jag ansett mig böra, för att ej förspilla tiden på uppgörande af ett förslag, som sedermera kan befinnas onyttigt, utbedja mig Eders Excellens' yttrande, huruvida den princip, hvarpå lagstiftningen om försvarslöshet och försvarslöse personers behandling nu grundar sig, må än vidare bibehållas, samt följaktligen en förnyad författning med hänsigt dertill i underdånighet föreslås, likväl med iakttagande af de förändringar, som kunna stå tillsammans med grundidéen; eller om ej den allmänna säkerheten och ordningen måga sökas på en annan väg och genom andra medel, dem jag ansett mig böra här nedan i korthet framställa, tillika med några af skälen emot försvarslöshets-systemet, för att sätta Eders Excellens i tillfälle att sjelf bedöma frågan och, om Eders Excellens skulle finna den förtjent af Hans Kongl. Maj:ts nådiga uppmärksamhet, leda densamma derå.

Frågan är alltså nu helt enkelt denna: Medför den del af preventiva polislagstiftningen, som kan benämnas försvarslöshets-systemet, en sådan förmån för samhället såsom ett helt betraktadt, att de grunder, hvarpå samma lagstiftning hvilar, böra bibehållas? Eller kan det vara mera förmånligt för samhället att öfvergifva detta system, för att, på andra vägar, söka den inre säkerhet, som författningarne om försvarslöse personer och deras behandling ej förmått åstadkomma.

För den sednare åtgärden talar:

1:o Att denna lagstiftning icke leder sitt ursprung från rättslärans eller stats-rättens grunder, utan tillkommit och sedermera blifvit bibehållen af politiska anledningar, eller i ändamål: först att, under de långvariga krigen i 16:de och 17:de seklerna, bereda tillgång för arméens kompletterande, hvaremot denna nu mera med lätthet rekryteras utan detta tvångsmedel, hvilket ej heller begagnas; dernäst att erhålla tjenstefolk vid de i 17:de seklet varande stora adliga godsens, hvilka egendomar nu mera förminsas och sönderstyckas; vidare, under 18:de seklet, för att anskaffa arbetare åt fabriker, hvilket behof nu mera minskats, sedan en mängd arbeten verkställas genom maskiner; och slutligen af gammal vana.

2:o Att Svenska folket fördelas, genom detta system, i tvenne klasser, en med rättighet att meddela hvad man kallar laga försvar, en annan i behof af dylikt. Härigenom uppkommer ett slags patronat med motsvarande klientel, hvilket åter ej synes förenligt med begreppet om borgerlig frihet inom en konstitutionel stat.

3:o Att denna institution svårligen står att förena med grunderna för en rättvis och sund lagstiftning:

a) då ett försvarslöshets-tillstånd kan uppkomma, ej mindre till följd af den försvarslöses eget förvållande, än ock utan hans egen förskyllan och emot hans vilja, och, dessa senare omständigheter oakadt, blifva straffvärdt, utan att ens afseende fästes, vid straffets afmätande, å denna olikhet;

b) då lagstiftningen förblandar landstrykeri eller vagabondage, som är en polisförseelse, med tjenstlöshet, i hvilken ställning många kunna oskyldigtvis råka, emedan erhållande af laga försvar förutsätter, för den arbetande klassen, inträde i en annans tjänst, hvartill åter husbondens samtycke erfordras, ty ingen kan tvinga sig in i en familj, i egenskap af tjenstehjon eller till ständig arbetare;

c) då anledningen, hvarföre försvarslöshet anses straffvärd, hemtas, icke från en verklig begången rätts-kränkning, utan från förmodan att en sådan kan föröfvas, eller ock derföre, att en sådan blifvit föröfvad, ehuru genom det undergångna straffet umgäld och försonad inför lagen;

d) då straffet ej står i jemnvigt med förbrytelsen, ej heller med de straff, som följa på verkliga brott; hvarigenom menighetens begrepp om missgerningars inre halt och straffvärdhet förvirras, och den straffades sinnestämning förbittras, hvilket åter ingalunda verkar till hans förbättring;

e) då straffets verkställighet innebär en orättvisa, alldenstund dess intensitet, som här består i dess långvarighet, icke beror på förbrytelsens svårare eller lindrigare beskaffenhet, utan på den tillfälliga omständigheten, att en person erhåller laga försvar, en annan aldrig, hvaraf vidare följer, att för den sednare, ehuru ofta mindre brottslig, kan straffet lätteligen förvandlas till lifstids fängelse och alltså öfvergå till högsta straff;

f) att för lösgifne förbrytare kan derigenom uppkomma ett dubbelt straff för ett och samma brott, det ena ådömdt af domstol, det andra af administrativ myndighet, t. ex. när en person, straffad för stöld eller missgerning, åtföljd af fängelsestraff å fästning, dömes efter utståndet straff till arbete å korrektionsanstalt, under det att en annan, som begått enahanda brott, men lyckats att erhålla laga försvar, undgår det sednare straffet och lösgifves, utan afseende på den våda för samhället som deraf kan uppkomma, beskaffenheten af hans brott och hans uppförande under fängelsetiden;

g) då rättegångsformerna, afsedde att skydda den anklagade, icke öfverensstämman med allmänna lagens föreskrifter i detta hänseende, enär rättegången börjas med häktande, ingen åklagare uppträder, utan konungens befallningshafvande är både åklagare och domare, författningarne icke omförmåla någon rättighet för den anklagade, att värja sig med

skäl och bevis, t. ex. styrka att han gjort allt hvad i hans förmåga stått för att erhålla laga tienst, enär några särskildta skäl ej anföras i utslaget, utan detta oftast är författadt i en slags allmännelig form, och tiden för besvär's anförande är kortare, än den lagen bestämmer i brottmål, äfvensom sättet olika.

4:o Att det med denna institution nu mera afsedda ändamål, som, uti 1802 och 1804 årens lagstiftning, hvarifrån både nu gällande författning och det allmänna begreppet om försvarslöshet utgått, uppgifves vara befordrandet af allmän säkerhet och ordning, icke tyckes hafva varit, eller ännu vara uppnådt, emedan antalet af brott och våldsamheter, särdeles stölder och begagnandet af knif vid yppade slagsmål, snarare till- än aftagit; emedan antalet af fångar år efter år tillvext, och emedan korrektionsinrättningarna snarare ledt till der förvarade personers försämring, än förbättring; hvartill orsaken igenfinnes deri, att 50 till 100 personer af bättre eller sämre tänkesätt samt af mer eller mindre vilda lynnen måste inspärras i samma rum, der de mest förderfvade snart spela mästare och undervisa de mindre erfarna i sättet både att begå brott och att fördölja dem, m.m.

5:o Att denna författning är nu mera knappast verkställbar, då antalet af dem, som äro i behof af tjenstehjon, icke tyckes stå i jemnt förhållande till dem, som äro förpligtade att antaga tienst eller årligt arbete, vid påföljd att eljest åläggas tvångsarbete å korrektionsinrättning; då ett alltför vidsträckt medgifvande af jordafsöndring samt begagnandet af stattorpare och gifta statdrängar årligen kastar på samhället ett vexande antal proletärer, alla i behof af laga försvar, för att ej befolka fångelserna; och då mängden af personer, som rätteligen böra, i saknad af laga försvar, intagas i korrektionsinrättningarna, redan uppgått, enligt berättelser af landshöfdingar, till tusentals personer, så att inga fångelser äro tillräcklige till hysande af dem alla; hvadan man också sett sig tvungen att, å flere orter, uppenbarligen afvika från författningarnes klara föreskrifter och vid mantalsskrifningarna anteckna, på

församlingarna, åtskillige lösdrefvare, som bordt vara med tienst försedde, eller ock dömas till allmänt arbete.

6:o Att författningen om försvarslöse personers behandling kan missbrukas på det sätt, att församlingar eller andre vederbörande kunna så begå, att en person, som förmodas snart falla fattigvården till last, eller också förorsaka omak och besvär, kan komma att befinna sig utan tienst och följaktligen utan laga försvar samt derföre förfallen till arbete å korrektionsinrättning; men om han ditsändes och, efter att hafva sig derstädes oklanderligt förhållit, skulle lyckas att erhålla laga försvar, kan sedermera inträffa, att till och med samma församling vägrar honom att åter inflytta i den, och sålunda sätter honom ur tillfälle att någon-sin återvinna sin frihet.

7:o Att nödvändigheten att vara med laga försvar försedd kan föranleda, och möjligtvis föranleder, en olaga handel med försvarseddlar, då personer, berättigade att meddela dylikt försvar, utgifva sådana bevis emot betalning, för att vid mantalsskrifningarna företes, utan att sedermera vårda sig vidare om personen, hvarigenom författningen eluderas och den allmänna säkerheten ingalunda befrämjas; och

8:o Att de kostnader, staten får vidkännas för fångvården, och hvilka, på sätt bifogade uppgift utvisar, år efter år stigit, samt år 1841 uppgått till 556,111 Rdr 31 sk. 5 rst., dertill utgifterna för korrektionsinrättningarnes underhåll i en betydlig mån bidragit, icke godtgöras genom en ökad säkerhet eller en mera tryg-gad allmän ordning inom landet.

Skulle dessa förhållanden befinnas grundade, så torde man ej längre böra vidhänga ett system, som ej motsvarar det dermed åsyftade ändamål, som innebär orättvisa, och som ej, genom den nytta det medför, gäldar den kostnad, det allmänna för dess skull använder. Andra anstalter. böra då tvifvelsutan vidtagas; men innan man ingår i en framställning och kort utveckling af sättet, hvarpå en förändring må kunna beredas och verkställas, återstår att

undersöka, huruvida ändamålet ej kan vinnas genom en förnyad och modifierad lösdrifveristadga?

På denna sednare fråga svaras nekande:

1:o emedan, i den händelse att begreppet om laga försvar och dess nödvändighet skulle försvinna utur Svenska polis-lagstiftningen, så bör ingen författning existera, hvilande på eller utgående från detta begrepp, ty då kan lagstiftaren lätteligen råka i motsägelse med sig sjelf;

2:o emedan lika lätt hända kan, om man vill uppföra en ny byggnad på gammal grund, eller endast bibehåller sjelfva benämningen, att begreppen öfvergå från det gamla till det nya, att de häfdvunna åsigterna göra sig verkställigheten gällande, och att den nya lagen då blir en död bokstaf, tolkad annorlunda, än dens mening var, som lagen gjorde; och

3:o emedan, då författningarne angående tjänst- och försvarslöse personer ligga till grund för ett icke ringa antal stadganden i andra förordningar, samt mer eller mindre djupt ingripa i dessa, väsentliga skiljaktigheter snart skulle erbjuda sig, förordningar snart råka i strid med hvarandra, verkställande myndigheter stadna i villrådighet huru lagen bör förstås, och författningen tillämpas än på ett, än åter på ett annat sätt, hvarigenom oreda i lagskipningen och personlig osäkerhet icke kunna undvikas.

Antager man, att det använda försvarslöshets-systemet ej kan längre vidhållas, och att de förändringar i den administrativa lagstiftningen, hvilka blifva en följd af detta systems frånträdande, icke kunna ställas i verket genom en förändrad författning emot försvarslöshet och lösdrifveri, så återstår ännu att afgöra på hvad annat sätt allmän ordning inom landet må handhafvas och allmän säkerhet tryggas? Och, efter min tanke, kan detta endast ske medelst en efter enahanda principer och i ett genetiskt fortgående utarbetad kedja af de författningar, som närmast angå dessa ämnen och, sammanlagde, bilda det skyddsvärn, samhället har att

uppställa emot laglösa ingrepp i allmän och enskild rätt, säkerhet och trefnad, intagande då, ibland dithänsyftande stadgar:

I:o En författning, bestämmande *Bostads-* eller *Hemorts-Rätten*, första rummet. Näst lagarne om medborgarerätten inom samhället, dess tillkomst, dess förvärfvande, dess utöfvande och dess förlust, hvilka likväl ej finnas å ett ställe sammanförde, förekommer inom staten ingen så viktig lagstiftning som denna. Utom det, att den i flere än ett fall inverkar vid valet af nationens representanter, bestämmer den forum i tvister och utsökningsmål, utgör den grunden för kommunernas bildande så väl å landet som i staden, och står i nära samband med beskattningsväsendet och nationalförsvaret. Likaså hvilar hela fattigvårdsanstalten, tillika med allt hvad dit kan hänföras, hufvudsakligen på bostadsrätten. Emellertid saknas en dylik författning alldeles.

Och skulle det nu, såsom en gällande grundsats, antagas: *att hvar och en, som eger laga hemorts- eller bostadsrätt inom en viss kommun, ej må kunna antastas, ännu mindre häktas och lagföras, så framt han ej sjelf gifver, genom lagöfverträdelser, dertill anledning; då torde det icke vara tillräckligt, att nu gällande och i strödde författningar förekommande stadganden sammanföras och ordnas, utan synes det af mycken vikt, att fullständigt uppfatta och bestämma: både hvad bostadsrätt inom en kommun är, och huru den skiljer sig från vistelserätt derstädes; huru vida särskilda rättigheter kunna af bostadsrätten härledas, och skillnad uppkomma emellan bofast man och bosatt; hvilka de förmåner och skyldigheter äro, som härledas af vistelserätt inom viss församling; huruledes bostadsrätt förvärfvas såsom genom födsel inom kommunen, inflyttning, upptagande derstädes, häfd eller oklandradt vistande å visst ställe en längre tid; om sättet, hvarpå vistelserätt inom kommun beredes, erhålles och slutligen kan öfvergå till bostadsrätt; om förfarandet med dem, som sakna både bostads- och vistelserätt, och huru dessa hänvisas till viss kommun; om och när inflytt-*

ning inom kommun må vägras; om sätten, hvarpå bostads- eller vistelserätt kunna upphöra, och slutligen huru i mål rörande bostads- och vistelserätt förfaras må.

II:o Att vara för året mantalsskrifven, antingen såsom den der erhållit försvar af annan, till meddelande deraf berättigad person, eller till följd af ställd borgen, utgöra nu de sätt, hvarigenom den personliga friheten kan här i landet skyddas, och de försvarslöshets-tillståndet åtföljande äfventyr undvikas. Mantalsslängden åter, betraktad ur dess enda och sanna synpunkt, är likväl ingenting annat, än en förteckning öfver de personer eller andra föremål, som äro beskattning underkastade, med ett ord en skattelängd för utskyldernas debiterande. Att, såsom nu sker, grunda bostadsrätten på stället, der någon kommer att ett påföljande år erlægga sina utskylder, är att föta en närvarande rättighet på en framdeles inträffande skyldighet. Bostads- eller vistelserättens bestämmande ligger inom administrationens område, anteckning i mantalsslängd tillhör åter beskattningsverket. Anledningen till denna sammanblandning måste sökas i äldre författningars stadganden derom, att den, som ej fanns behörigen mantalsskrifven, var förfallen till tvungen krigstjenst. Detta förhållande äger nu mera ej rum, och bostadsrätten bör utgå från helt andra grunder, än en tillfällig anteckning i en mantalsslängd; det är tvertom bostadsrättens innehavande som bör bestämma beskattningsstället. Och står detta fast, så torde en förnyad förordning om mantalsskrifningar böra utfärdas (återförande denna inrättning till dess ursprungliga ändamål: till en grund för debiteringen och uppbörden af krono-utskylderna, hvartill kunde fogas en kontroll på åtskilliga statistiska och andra förhållanden), samt underlåtenhet att sig till anteckning i mantalsslängd anmäla ej hädanefter medföra försvarslöshet och fängelse, möjligtvis för lifstiden, utan anorlunda bestraffas i förhållande till öfverträdelsens mer eller mindre svåra beskaffenhet.

III:o Inom kommunen, bestående af personer der egande bostads- eller vistelserätt och

der mantalsskrifne, måste ordning handhafvas, för den allmänna säkerhetens vidmakthållande och för vårdandet af statens inre lugn. Från uräldsta tider har denna myndighet varit tillerkänd församlingen eller kommunen, och utöfvad af dertill inom och af densamma utsedde tillsyningsmän. Kongl. Maj:ts nådiga förordning under den 29 sistlidne Augusti, om sockennämnder å landet, om kyrkoråd och om sockenstämmor i riket, hafva än ytterligare bekräftat denna rättighet, och det är det sätt, hvarpå samma rätt och myndighet kunna komma att utöfvas, hvilket egentligen kan göra det här antagna, men ej i andra stater införda, försvarslöshets-systemet öfverflödigt. Om denna åsigt skulle godkännas, och om en författning beträffande ordnings och sedlighets handhafvande inom socknen samt sättet dertill m.m. skulle anses gagnelig, så sönderar den sig, af sig sjelf, i tvenne hufvudafdelningar: den ena innefattande åtgärder för upprätthållandet af allmän ordning och säkerhet inom församlingen, eller inrättandet och handhafvandet af en sockenpolis; den andra rörande tillsynen öfver församlingens medlemmars bergnings-utvägar. Den förra af dessa afdelningar skulle då komma att angå ej allenast afvikelser från lag och skick, störande allmän ordning och enskild trefnad (utan att det likväl må vara tillåtet för sockennämnd eller af församlingen utsedde tillsyningsmän att intränga på de för domstolarnes eller med administrationens befattning ägande embets- och tjänstemäns verksamhet anvista områden, emellan hvilkas och sockennämndens en bestämd gränsskillnad borde uppdragas), utan ock en närmare tillsyn öfver lösgifne fångar, personer lagförde för brott af svårare beskaffenhet, men i anseende till ofullkomlig bevisning ställde under framtiden, och andre, af hvilka ingrepp i den allmänna säkerheten förmodas vara att befara; den sednare åter vårdnad derom, att de medlemmar af församlingen, hvilkas ställning inom samhället ej utgör en borgen dertill, att de äga sin utkomst, utan att hvarken falla det allmänna till last, ej heller tillgripa brottsliga utvägar, sattes i nödvändighet att genom eget arbete försörja sig, i hvilket hänseende ej

mindre tvångs-arbetshus än ock en särskild författning emot tiggeri kunna af behovet påkallas, äfvensom särskilda inrättningar för vanartade barns upptuktelse; hvaremot åter de, som genom ålderdom, bräckligheter, sjukdom eller andra förhållanden sättas ur stånd att sjelfve sig försörja, böra af församlingarne tilldelas underhåll eller understöd, till följd hvaraf författningen om fattigvård står med den nu ifrågavarande uti ett närmare sammanhang.

IV:o Sockennämndens åliggande att hafva tillsyn och hålla hand deröfver, att de medlemmar af församlingen, hvilka sakna egne medel till sin bergning och ej heller, genom antaget ständigt arbete för längre tid, satt nämnden utur behof att fästa särskild uppmärksamhet å deras bergnings-utvägar, framkallar här en annan fråga, eller: *huruvida det må vara Svensk man eller qvinna tillåtet att, utan föregångne prof och utan att hafva ingått i förening med de samfund, som bildas af skråinrättningar m. m., utöfva ett handverk och ansvarsfritt emottaga arbeten för andras räkning, eller att af dem sjelfve förfärdigade varor föryttra, emot erläggande af de utskylder, som en dylik rättighet kunna åtfölja?* Svaret härå är af yttersta vigt; ty om någon kan och vill arbeta, samt således sjelf förskaffa sig sin utkomst, men icke får arbeta, samt fördenskull faller kommunen till last eller tillgriper brottsliga medel för att uppehålla lifvet, så måste yttersta orsaken härtill sökas, mindre hos personen sjelf, än hos lagstiftningen. Möjligtvis kan likväl detta förhållande häfvas genom medgifvandet af en personel näringsfrihet. En sådan är redan uti äldre författningar beviljad i tienst varande soldater och beväringssmanskap, samt afskedade krigsmän, likväl utan rättighet att sätta sig flera tillsammans och bilda verkstäder, antaga och begagna lärlingar, utsätta skylt eller hålla öppen bod. Sådant tillkommer endast medlemmar af embeten eller skrån, hvilkas rättigheter ingripa allt för djupt i statens sammansättning och representationssätt, och röra allt för mycket enskildes, genom använde läroår och nedlagde kapitaler, välför-

värfvade rätt, för att kunna, utan begge statsmakternas sammanstämmande beslut, och utan skadestånd, dem betagas. Men här synes människans medfödda rätt att få med sitt arbete förtjena sitt uppehälle böra tillerkännas företrädet framför statsinstitutioner, och farhågan för enskildes förlust, genom bortskämdt arbete o. s. v., ej förtjena afseende; då den allmänna regeln, »skulle han sig sjelf som sig ej bättre föresåg», måste äfven i dessa fall gälla.

V:o Då man ålagt församlingarne skyldighet att bidra till inom dem befintlige fattiges underhåll, så måste ock församlingarnas eget intresse fordra, att underhållstagarnes antal blifver det minsta, och att understöd ej tilldelas någon, som är i stånd att sjelf bidra till sitt underhåll, detta bidrag må för öfrigt blifva huru ringa som helst. Likväl kunna händelser inträffa, då den, som både kan och vill arbeta, saknar tillgång på arbete. Vill nu församlingen förekomma, att personer, med hvilka detta förhållande företer sig, ej falla i förtviflan, förlora arbetslust, vänjas vid lättja och derigenom förfalla i liderlighet, samt slutligen blifva en börda för församlingen och vådliga för allmänna säkerheten, så synes omtanken fordra, att arbetstillfällen, antingen å *frivilliga arbetshus*, eller genom andra anstalter, äro att tillgå för så väl dessa, som ock för mindre arbetsföra fattige, hvilkas arbeten ej alltid kunna verkställas med den skicklighet, att de kunna påräkna att beständigt anlitas af enskilde, ej heller föryttras utan förlust. Sättet, hvarpå dylika anstalter må sättas i verket, beror för mycket på lokala förhållanden och är för öfrigt församlingarnes ensak (då kostnaderna böra bestridas af fattigvårdsmedlen), för att derom i allmänhet förordnas må. Det torde vara tillräckligt, att ställen finnas, der råämnen utlemnas till förarbetande, samt förädlade sedermera återtagas emot erlagd arbetslön. Från regeringens sida synas blott några anvisningar, några råd böra meddelas, för att, så vidt möjligt är, bereda sammanhang och enhet i det hela, men fattigvårdens föreståndare åläggas att inkomma till Kongl. Maj:ts befallningshafvande med berättelser både om sättet hvarpå denna anstalt

blifvit inrättad, och med årliga uppgifter om vidtagne förändringar samt om inrättningens fortgång; hvarefter vederbörande hafva att derom inkomma till Kongl. Maj:t med sammandragne berättelser.

VI:o När, på sätt ofvan nämndt är, vanföre, orkeslöse, ålderstigne, och på annat sätt till arbete mer eller mindre oförmögne personer, samt vanvårdade barn böra af församlingarna åtnjuta underhåll eller understöd; när de hinder, som ligga i vägen för en person med arbetsförmåga och arbetsfärdighet, att på lofligt sätt använda, till sin bergning, sina krafter och sin skicklighet, äro undanröjde; och när tillfälle är beredt för den, som behöfver arbete, för sin lifsbergning skull, att erhålla sådant: så bör ingen komma i behov af att uppenbarligen anlita medmänniskors barmhertighet och ofentligen begära allmosor, om ej af en tillfälligtvis inträffad nödställdhet, då inga andra utvägar förefinnas. Att i sistberörde fall använda strafflagen, måste ligga i strid både emot mensklighet och emot en sund lagstiftning. Annorlunda blifver åter förhållandet, då någon af håglöshet, lättja, liderlighet eller dylika orsaker tillgriper den utvägen, att genom ord eller åthäfvor uppenbarligen uttrycka, å allmänna platser, gator, gränder eller vägar, sin begäran om understöd af förbigående personer, eller i enskilda hus framställer en sådan, vare sig med ord eller kringkickade tiggarebref, eller utsänder sina egna eller andras barn för att bettla; då förefinnas en verklig lagöfverträdelse, vittnande om förderfvade tänkesätt och möjligen ledande till osäkerhet i landet. Ett förnyadt förbud emot tiggeri påkallas alltså af behovet, innefattande ej mindre ansvarsbestämmelser för öfverträdelser af förbudet, än ock föreskrifter rörande tiggares behandling, äfvensom hvilka de personer äro, som tillsyn öfver förbudets handhavande tillkommer m.m., utan att likväl bettlande personer måga såsom lösdrifvare eller vagabonder behandlas, derest de ej göra en vana af denna oart, eller fortfarande begagna den såsom en bergningsutväg.

VII:o Ehuru det ingalunda lärer kunna, såsom en allmänligen gällande grundsats, antagas, att staten har en oafvislig rätt att tvinga dess medlemmar till hvad den behagar kalla en nyttig verksamhet, måste likväl å andra sidan densamma tillerkännas myndighet att, för upprätthållandet af gemensam säkerhet och allmän ordning, genom vidtagande af tvångsåtgärder, förebygga rättsingrepp af sådane samhällsmedlemmar, som icke äga någon annan bergningsutväg, än inkomsten af deras arbete, men af håglöshet och lättja underlåta att bereda sig tillfällen till sådant, tillbringande tiden i sysslöshet eller liderlighet, anlåtande, utan behof, andras barmhertighet, eller kringstrykande i landet, äfvensom personer, de der genom redan ådagalagd vanart eller uppenbar och trotsande osedlighet framkallat farhågor för ett fortsärande å samma bana. I dessa och dylika fall, då grundade anledningar förete sig, att någon, stadd i så tvetydiga förhållanden, kan kränka det allmänna rättstillståndet genom försök att på olofligt sätt bereda sig utvägar till fortsättande af sitt förderfliga lefnadssätt, måste samhället utan tvifvel hafva en bestämd rätt att, genom vidtagande af preventiva åtgärder, trygga sig. Bland de medel, säkerhets-polisen då bör hafva rätt att använda, utgöra tvångsarbetshus ett, som icke bör förkastas: emedan genom tvånget till arbete vana dervid måste slutligen uppkomma: emedan arbetsfärdighet derigenom tillika kan förvärfvas; och emedan handhafvandet af en sträng ordning inom inrättningen ofta nog kan framkalla en moralisk förbättring. Men emot en sådan inrättning torde, så vidt som den inverkar på individens personliga frihet, den invändning väl kunna framställas, att samhället icke äger någon rättighet att, utan föregångne rättsingrepp, försätta en person i ett tillstånd, närmande sig det, som egentligen utgör ett straff, och att tvångsarbetshus blott äro en annan benämning på de nu varande korrektionsinrättningarne. Äger likväl samhället rätt att straffa lagöfverträdelser, ibland andra skäl, äfven af det, att samhället bör skydda så väl det allmänna, som den enskilde emot rättskränkningar, så måste det också äga rätt att vidtaga åtgärder, hvarigenom

brott förekommas och straff göras öfverflödiga. Sådant kan ej anses annorlunda än såsom ett nödvärn; och det återstår då endast att afgöra, när ett dylikt nödvärn må vidtagas, och huru långt det må sträckas? Och vidtagas måste det tvifvelsutän, då individen sjelf framkallar, genom sitt görande eller låtande, miss tankar. Den sin frihet missbrukar, är värd att mista den, så lyder en gammal och sann grundsats i Svenska lagstiftningen; och obestriddigen missbrukar den sin frihet, hvilken så handlar, som ofvan är nämndt. Icke heller bör lagen skydda en persons frihet längre, än han sjelf vårdar den, emedan i annat fall uppkommer ett missbruk af lagen till skada för samhället. För öfrigt utgör en persons hänvisning till ett arbetshus det mest verksamma medel, hvilket de myndigheter, som närmast skola vaka öfver ordningens handhavande, eller sockennämnderna, äga att använda för att göra sig åttlydde; och då anledningen till en persons försändande till ett dylikt ställe hemtas från hans eget handlingssätt, men ej från andra förhållanden, och tiden för vistandet derstädes alltid bör bestämmas, uppstår en så väsentlig skillnad emellan tvångsarbetshus och nu varande korrektionsinrättningar, att de svårigen kunna med hvarannan sammanblandas, helst då de förra aldrig böra blifva eller betraktas såsom straffanstalter, hvarest redan begångne och möjligtvis redan bestraffade förbrytelser umgällas, utan såsom en uppuktelse-anstalt för personer, vanvårdande sig sjelfva och dymedelst berättigande deras medborgare att om dem taga en mera sträng och allvarsam omvårdnad. Redan år 1807 utkom en författning om anläggande af dylika inrättningar, och år 1813 påmindes landshöfdingarne att, i samråd med länens invånare, gå derom i skyndsam författning. Vid början af år 1819 funnos också arbetshus anlagde i sju län och i fem andra bragte nära fullbordad; men till följd af de sedermera inrättade centrala korrektionsanstalterna hafva flere af dessa upphört. För återupptagandet af denna idé tala likväl många skäl. Den enskilde, hvars rätt och framtida väl icke böra uppoffras utan högst giltiga orsaker, kan möjligtvis genom detta, i jmförelse med

försändandet till en korrektions-anstalt, lindriga medel, återföras till besinning och arbetsamhet; den nesa, som åtföljer intagandet å sistnämnde ställen, och som oftast lägger hinder i vägen för en derifrån frigifven att finna en plats, der han får sig ärligen försörja, måste småningom upphöra, det allmänna omdömet icke alltid förskjuta, utan afseende på mellankommen förbättring, den som undergått denna slags mera allvarliga tuktan, och han derunder icke alltför långt aflägsnas från dem, som, till följd af släktskaps- eller andra förbindelser, ännu kunna för honom hysa ömhet eller välvilja. Genom samma anstalt torde ock det allmännas utgifter i och för fångväsendet kunna nedsättas, den tunga, som drabbar skjutsskyldige, genom täta och långväga transporter af personer, dömda till korrektionsinrättningarne, betydligt underlättas, tillgång på arbeten beredas, hvilken, der ett större antal människor sammanhopas på ett ställe, icke alltid står att erhålla, utan temligen betydliga uppoffringar från statens sida; och framför allt, en bestämd gräns uppdragas emellan den näpst, som följer på förseelser samt oordningar, och det straff, som drabbar verkliga brott och missgerningar. Betraktadt ur dessa synpunkter, och då det kan vara att hoppas, att, så framt författningar om bostads- eller hemorts- samt vistelse-rätt och ordnings handhavande inom församlingarna finnas af behovet påkallade och hinna att bringas till efterlefnad, dertill likväl en, icke så ringa, tid torde åtgå, antalet af löse personer måste inom landet minskas, och allmän säkerhet bättre vårdas, måste genom inrättningen af särskildta tvångsarbetshus ett tillfälle kunna beredas att vid inträdet å lastens bana qväfva, genom yttre medel och på ett mera faderligt sätt, onda böjelser, och tillbakahålla den, som obetänksamt framstörtar till förderfvets brant, utan att nödgas låta det onda fortfara intill dess att en person är hemfallen under strafflagarne, ofta medförande skadliga följder för hela hans lifstid. Visserligen är härvid att förutse, att inrättningen af nyssnämnde anstalter kommer att medföra kostnader; men de nu varande korrektionsinrättningarne erfordra äfven sådana, utan att särdeles vinst varit att af dessa skörda,

till följd af det system, hvarpå de hvila. Af hvem kostnaderna skola bestridas, af länens innehållare, som deraf hafva den närmaste nyttan, af staten, eller af begge gemensamt, ô äro frågor, som böra få ankomma på begge statsmakternas pröfning; hvarvid likväl ej bör lemnas obemäldt, att vid riksdagen 1818 öfverlemnade rikets ständer till Kongl. Maj:ts nådiga uppmärksamhet och bedömande, huruvida ändamålet med till inrättande då föreslagne arbets- och förbättrings hus ej kunde bättre vinnas genom de då anslagne medlens fördelning till understöd för de i länen gjorda särskilda arbetsinrättningar, äfvensom vid påföljande riksdag fråga varit väckt om låneunderstöd af allmänna medel till bildande af arbetshus. Byggnadernas uppförande, der tillfälle icke gifves att dertill använda redan befintliga och ljenlige hus, torde icke nu böra blifva föremål för ett närmare utredande. Men såsom regler, gällande för dessa inrättningar, torde nu få föreslås: att ingen person bör till dessa anstalter försändas för att der, på bestämd tid, till arbete och ordning hållas, utan föregången anmälan af sockennämnd, och utan att personen förut varit hörd och ägt tillfälle att sig försvara; och det enda undantag, som härvid må äga rum, är anträffad landstrykare eller vagabond, icke tillhörande någon viss församling; ô en händelse som likväl bör mindre ofta inträffa, sedan författningen om bostadsrätt hunnit att införas. Bestämd utspisningsstat bör icke finnas, utan blott 1 mark bröd dagligen tilldelas arbetshjonet på statens eller socknens bekostnad; vill arbetshjonet hafva annan eller mera förplägning., måste det arbeta och af sin arbetsförtjenst godtgöra den, hemtad från ett marketänteri, der viss slags mat bör, efter bestämd taxa och till ett visst belopp, vara dagligen att tillgå. Blott under första veckan efter arbetshjonets ankomst, och således under en kort lärotid, gäller härifrån undantag, äfvensom för sjuke och arresterade består full kost. Särskild dräkt eller fångkläder synas ej heller böra anskaffas, utan torde hvar och en få åtnöja sig med de klädespersedlar han medför, eller församlingen tilldelar honom, intill dess han förmår att, genom besparad arbetsförtjenst,

anskaffa sig andra; men sängkläder, sjukvård, eld- och lysningspersedlar utgå deremot af arbetshusets fond. Emellertid och för att sätta arbetshjonen i tillfälle att kunna sjelfve förvärfva sig nödig föda och kläder, måste arbete alltid vara för dem att tillgå, genom avtal med handverkare, fabrikanter, beklädnadsdirektioner vid regementerna, eller på annat sätt, äfven om någon förlust för inrättningen skulle derigenom uppkomma. Hvad åter bestraffningar angå, så bestraffar lättjan sig sjelf, om, utan all förskoning, den late måste åtnöja sig med den brödportion honom består, och andra oordningar näpasas med husaga eller inneslutande i mörk cell. Och med förbigående här, af öfriga detaljer, hvilka böra vid reglementets utarbetande komma i betraktande, torde slutligen böra nämnas, det lämpligast synes vara, att närmaste inseendet öfver ordning och förvaltning m.m. inom dessa upptuktelse-anstalter för vanvårdade och vanartade äldre personer anförtros åt en direktion, bestående af konungens befallningshafvande i länet samt ledamöter, utsedde utaf länets invånare, då en mera faderlig och efter individuella förhållanden sig rättande behandling kan derigenom vara att emotse.

VIII:o Egentligen grundar sig förhållandena emellan husbonde och tjenstehjon på ett arbetsbeting emellan begge desse kontrahenter; men genom det sednares inträde i den förres hus och deltagande i förhållanden, liggande inom familjelifvets krets, äfvensom genom husbondens tillsyningsrätt öfver sedlighet och ordning, samt den honom, vid afvikelser derifrån, tillerkända straffmyndighet, antager detta aftal äfven en ethisk karakter, och inverkar i detta afseende på den allmänna säkerheten; under det att husbondens skyldighet att sörja för tjenstehjonets underhåll under en bestämd tid fritager kommunen från omtankar i hänseende till bergningsutvägar. Till ett aftal erfordras emellertid att begge kontrahenterna äro fullkomligen frie och af hvarannan oberoende; men så har likväl förhållandet icke varit. Genom försvarslöshets-systemet ålades en högst betydlig del af Svenska folket, att antingen

förse sig med årstjänst, eller ock behandlas såsom lösdrifvare, och försattes denna del i ett slags underdånighets-tillstånd till en annan del af samma folk, berättigad att antaga tjänstehjon. Skulle nu försvarslöshets-systemet och med detsamma detta tvång upphöra, så måste en dylik förändring påkalla en omarbetning af nu gällande tjänstehjons-stadga, för att bestämma de ömsesidiga rättigheterna och skyldigheterna; desto mera nödvändigt, som staten, alltid med fästadt afseende å den allmänna säkerhetens upprätthållande inom landet, har att, å ena sidan, skydda den tjänande klassen, hvilken, utgången från den fattigare och mindre bildade delen af folket, är sjelf mindre i tillfälle att iakttaga sin rätt, och, å den andra, tillbakahålla olydnad och öfvermod, på det att huslig och allmän ordning ej måga störas. Hvarföre, och då dertill kommer, att frågor om tjänstehjons ohörsamhet emot husbönder nu mera blifvit öfverlemnade till afgörande af sockennämnd å landet, och flere förändringar af äldre stadganden kunna förekomma, i sammanhang med ofvanberörde författning om ordnings handhavande inom församlingarne, det tvifvelsutän bör genom tjänstehjonsstadgan nu förordnas, huru tjänstehjonskontrakter böra ingås och upphävas, hvilka följderna blifva af dessa, huru ömsesidiga anspråk kunna sammanjemkas, och oordningar må förebyggas genom husbondemaktens melankomst, men i annat fall genom sockennämndens, samt när ärendet bör af polis- eller domare-myndigheter behandlas, m.m.

IX:o Ibland de försigtighetsmått, staten har att vidtaga för upprätthållande af den allmänna ordningen och säkerheten, intager passväsendet ett högst viktigt rum. Denna från äldre tider här i landet icke okända inrättning har sedermera utbildat sig till en formlig institution, åsyftande ej mindre en personlig säkerhet för hvar och en, som färdas utom den ort, der han är personligen känd och således i tillfälle att legitimeras sig, än ock ett försigtighetsmått till förekommande deraf, att resor icke företagas i oloflig afsigt och utan nödige medel till kostnadernas bestridande; hvarförutan vederbö-

rande, som hafva befattning med den allmänna säkerhetens vårdande, sättas härigenom i tillfälle att, med större uppmärksamhet, följa sådana arbetsskygge och medellöse personers företag, hvilka förmoda sig kunna, på en främmande ort, med mera lätthet begå och fördölja lagstridiga företag. Härom saknas ingalunda författningar, men dels äro dessa strödde på olika ställen, och dels af den beskaffenhet, att osäkert är, om de ej snarare befordra, än hämma, lösdrifveri och sysslolöshet. I äldre tider medgåfvo författningarne sällan och snarare undantagsvis, att löst folk förpassades från en ort till en annan; men sedan, genom den, på rikets ständers derom gjorda hemställan, utfärdade kongl. förordningen af den 18 Maj 1824, blifvit tilllåtet ej allenast att förpassa lösdrifvare och för stöld straffade personer, då de kunde förete bevis om erhållen tjänst å annan ort, än ock andre löse personer, ehvad de kunde visa sig hafva något ändamål med resan, eller ej, blott de medtogo hustru och barn i de fall, då socknen ej ansvarade för dessa: sedan försvarslös person, som ej i sin hemort, eller der han är känd, kunnat erhålla visst eller ständigt arbete, fått den rättighet sig medgifven, att vandra från ett län till annat, förpassad för att söka sysselsättning: och sedan personer räknade till allmogen företagit sig att, mera än förr, kringvandra i samma ändamål, hafva ej allenast enskilde personer, utan till och med hela familjer blifvit satte på en vandrande fot och kringsvärma nu i landet, uppfödande sina barn i lättja och sysslolöshet och bettlande det bröd, som de ej kunna, någon gång knappt vilja ärligen förtjena. Man kan om förhållandet snart göra sig ett begrepp, då man känner att under de fem sista åren hafva öfver hufvud räknadt, 133 så kallade lösdrifvare-pass blifvit af öfverståthållare-embetet i Stockholm meddelade, och sannolikt är att antalet af dem, som konungens befallningshafvande i andra län utfärdat, icke torde vara mindre. Läger man nu härtill, att till länshäktena i riket hafva varit årligen införpassade och der kvarhållne emellan 5000 à 6000 personer, och att antalet af dem, som undgått kronobetjeningens uppmärksamhet, ej torde vara betydligt mindre,

lärer deraf kunna slutas till den mängd af menniskor, som, dels med, dels utan tillstånd, kringstryka i landet, utan säker bostad, utan hem och, till en stor del, utan lofliga medel att sig försörja. Hvilket under fördenskull om brotten tilltaga och fångantalet år efter år tillväxer? Häremot måste botemedel utan allt tvifvel sökas; men svårligen torde dessa stå att finna i en förnyad lösdrifveri-stadga, ö snarare synes ändamålet kunna vinnas genom bestämmandet af bostadsrätten, genom en församlingarne tillerkänd rätt att sjelfva handhafva ordning inom sig, genom medgifvandet af en personel näringsfrihet och genom en, i sammanstämmighet härmed, uppgjord passförfattning. En dylik torde fördenskull böra utarbetas, upptagande föreskrifter rörande dels formen för och innehållet af utfärdade pass; dels hvilka de embetsmyndigheter och personer äro, som äga att sådane meddela; dels uppgifter å personer och tillfällen då undantag från allmänna föreskrifter må medgifvas; dels särskilda föreskrifter om pass meddelande åt vissa personer, såsom gesäller, manufakturister, försäljningsmän, Vestgöthahandlande m.fl. och åt hvilka pass ej må utfärdas; dels förfarandet med uppvisande af pass å vederbörlige embetsställen; dels ansvarsbestämmelser för personer, som olofvandes kringstryka i landet utan pass eller andra bevis, med afseende på huruvida dessa äro inrikes födde eller utlänningar, under hvilken rubrik stadganden emot lösdrifvare och deras bestraffning synas desto heldre böra inflyta, som nämnde förbrytelse egentligen innefattar en öfverträdelse af passförfattningarne; dels ock om vidtagandet af nödige kontroller öfver författningens allvarliga handhafvande.

X:o I samma förhållande, som brottens antal ökes inom samhället, ökes ock en menniskoklass, hvilken, om den just icke afskys och uppenbarligen utstöttes utur samfundet, åtminstone fruktas och, så vidt möjligt är, aflägsnas. Sålunda ställd i missförhållanden till statens öfrige medlemmar, har denna klass blifvit ett föremål för den administrativa polisens verksamhet, hvilken trots sig både föranlä-

ten och berättigad att vidtaga skyddsåtgärder emot personer, en gång beträdde med brott, emedan man antog såsom rimligt, att en för brott straffad person skulle äga större benägenhet, än en ostraffad, att ånyo begå ett annat. Om denna tvekan på det första straffets verksamhet, om denna supposition, och om de i anledning deraf vidtagne åtgärder verkligen afvärijt itererade förbrytelser, eller framkallat sådane, är nu icke tillfälle att utreda, men någon särskild uppmärksamhet synes icke hafva här i landet blifvit fästad å lösgifne fångar, förr än genom kongl. brefvet af den 31 Januari 1724, då det förordnades, att personer, som, för otrohetsbrott eller andra förbrytelser skull, kommit att mista derförinnan innehafdt försvar, hade tid och rådrum intill påföljande legostämman att, frie från värfningsanspråk, se sig om efter tienst, men derefter vore de som lösdrifvare att anse. Sedermera förklarades genom Kongl. brefven den 8 Maj 1754 och den 9 Juni 1768, att fångar, ådömde fängelse å fästning på bestämd tid, ägde, efter dess förlopp, att återfå friheten, så framt de ej sjelfve gåfvo, genom ett oförbättradt uppförande, anledning till strafftidens förlängning, hvarom dock ingen annan än den domstol, som i målet dömt, eller Kongl. Maj:t, ägde att förordna. Deremot innehöll Kongl. kungörelsen af den 27 Februari 1804, hurusom till allmänna arbetsinrättningarne borde försändas personer, straffade för första eller andra resan stöld, äfvensom de, hvilke varit för andra brott till fästningsarbete dömda på viss tid och detta straff undergått, så framt personen ej, efter utståndet straff, eller arbetstidens slut, kunde uppgifva något lofligt näringsfång, hvarmed han *troligen* blefve i stånd att sig försörja, eller anskaffa pålitlig man, som honom i tienst antog och svarade därför, att han ej genom kringstrykande föll det allmänna till last. Kongl. kungörelsen den 31 Augusti 1829 inskränkte likväl sedermera den åt konungens befallningshafvande, i nyss anförda författning, uppdragna magt att döma lösgifne fångar till allmänt arbete, till sådane personer, som undergått straff för tjufnad och voro såsom lösdrifvare att anse, dock borde derförinnan lämplig tid föreläggas personen, att sjelf

förskaffa sig tjenst eller lagligt näringsfång, hvarvid det ankom på konungens befallningshafvande att, efter omständigheterna, pröfva huruvida personen måtte under tiden ställas på fri fot, eller i fängsligt förvar förblifva; men genom Kongl. förordningen den 29 Juni 1833 utsträcktes försvarslöshetsförhållandena till alla vanartade, under hvilken benämning inbegrepos ej allenast sådane personer, som blifvit dömda och straffade för bedrägligt eller ärerörligt förhållande, eller tjufnad, eller inbrott i afsigt att stjäla, utan äfven till hvar och en, som tilltalad för hvad brott som helst af gröfre art, antingen blifvit dertill saker fälld, eller, i brist af full bevisning, likväl funnits om brottet till den mån besvrad, att saken vore åt framtiden lemnad, och tillstaddes ingen vanartad att freda sig medelst borgens ställande; men tjufvar, som ej mera än en gång blifvit för enkel stöld straffade, kunde dock förpassas till viss ort inom länet, der han eller hon trodde sig kunna åt sig anskaffa laga sysselsättning. Följderna af denna utvidgning af säkerhets-anstalterna hafva emellertid blifvit, att korrektions-inrättningar och länsfängelser öfverhopas af fångar, och att, sedan utrymme der saknas, vederbörande embetsmyndigheter sett sig försatte i nödvändighet att lösgifva personer, som rätteligen bort, i öfverensstämmelse med författningens stränga ordalag, kvarhållas i häkte; att möjligtvis se genom fingren med förpassade personers vistande på fri fot, efter den förelagda tidens utgång, eller att förse dylike personer med lösdrifvarepass, hvarigenom den allmänna säkerheten just ej synnerligen befrämjas. Mig vill det åter synas, som kunde både mera ordning och mera säkerhet vinnas genom utfärdandet af en särskild författning, bestämmande *huru vid häktade personers lösgifvande förfaras borde*, icke af det skäl, att föreskrifter saknas i detta hänseende, utan för att bereda ordning och sammanhang dem emellan. Innehållande denna författning allmänna föreskrifter: om för brott häktade, men frikände personers lösgifvande och deras fortskaffande till hemorten; om frigifvande af sådane tilltalade, som blifvit under framtiden ställda, samt huruvida dessa måga underkastas

någon särskild tillsyn af sockennämnd eller kronobetjente i hemorten; om och när förlängning af ådömdt fängelsestraff, eller kvarhållande i häkte må äga rum; om lifstidsfångars lösgifvande genom Kongl. Maj:ts nåd, samt huruledes, när och under hvilka vilkor en ansökning derom må emottagas, helst den omständigheten, att sådan fånge lyckats att erhålla laga försvar, icke utgör någon egentlig säkerhet för det allmänna, och derjemte innebär en orättvisa emot de öfrige, i lika ställning varande, som visat ett pålitligt uppförande, men äro utur stånd satte att erhålla ett dylikt försvar; om någon mildring i behandlingssätt må vederfaras, efter en uppnådd högre ålder, sådane lifsfångar, som under fängelsetiden ådagalagt ett bättre uppförande; om förfarandet med andra fångar efter utståndet straff; om tiden, då ådömdt fängelsestraff må anses hafva tagit sin början, om den tid må afräknas, hvarunder fånge, af en eller annan orsak, kvarhållits, längre än vederbort i länsfängelset; om bestämmande af den ort dit lösgifven fånge må förpassas, antingen till den socken, der han före förbrytelsens utöfvande ägt bostads- eller vistelserätt, eller om det må vara honom tillåtet att sjelf välja vistelseort; om nödige upplysningars infordrande vid yppade frågor härom; om utfärdade bevis öfver utståndet straff; om återställande, vid afgang från fängelse, af fånges tillhörigheter och afsändande af hans arbetsförtjenst till vederbörlig myndighet; om tärpenningar och utbetalning af sådana till lösgifven fånge, under hemvägen; om vederbörande auktoriteters i den ort, dit fånge kommer att afgå, underrättande om hans uppförande, signalement, m.m.; om och när det må vara tillåtet att afsända lösgifven fånge på fångskjuts; om fånges iakttaganden efter framkomsten till den ort, dit han förpassad blifvit; om konungens befallningshafvandes rätt, att, då lösgifven fånges rätta hemort ej kan utredas, derom förordna; om sockennämnds, särskilde af församling dertill utsedde tillsyningsmäns och kronobetjentes åligganden, vid fångars ankomst till hemort eller honom anvisad vistelseort; om lösgifven fånges ställande under särskild tillsyn, beskaffenheten af denna och de

rättigheter, å ena, samt skyldigheter, å andra sidan, hvilka derigenom uppkomma; om och när tiden för en dylik tillsyn må kunna förkortas eller förlängas; om lösgifven fånges åläggande att uppehålla sig inom ett visst honom anvisadt område (confination), och om ansvar för öfverträdelse af denna föreskrift; om lösgifven fånges försändande till tvångsarbetshus; om understöd för lösgifven fånge, då han antingen ej förmår att sig sjelf försörja, eller arbete icke kan åt honom beredas, samt huruvida detta underhåll må bestridas af allmänna medel; och om årliga uppgifter rörande lösgifven fånges uppförande, m. m.

XI:o Redan under den 9 Februari 1825 har Hans Maj:t Konungen behagat i nåder förklara Dess vilja och önskan vara, att särskilde samfund måtte bilda sig, i ändamål att egna en gemensam och närmare omvårdnad åt lösgifne fångar, söka återföra dem till sedlighet och bereda deras återgång in i det allmänna lefvernet. Att dylika samfund ej kommit i stånd, torde emellertid lika litet böra tillskrifvas bristande välvilja och människokärlek, som liknöjdhet; utan måste orsaken dertill fast heldre sökas i lagstiftningens beskaffenhet och den omständigheten att vissa embetsmyndigheter fått sig en dylik omsorg ålagd, den de likväl högst sällan kunnat sätta i verket. Så länge författningarne bjödo, att lösdrivare beträdd med tiggeri, eller person straffad för stöld, skulle försändas till allmän arbetsinrättning, med mindre än att han kunde åt sig bereda laga försvar eller tjänst, i hvilken händelse husbonden borde förse honom med stadigt arbete och sörja för hans bergning, och att den till en dylik inrättning ankomne skulle der qvarhållas intill dess att någon uttog honom i tjänst, eller han kunde förvärfva hvad för hans utkomst nödigt ansågs; lika länge påkallade icke omsorgen för allmän säkerhet några åtgärder från allmänhetens sida, ty af den inom fängelsets murar inslutne, eller i enskild tjänst anställde, borde inga rättsingrepp med skäl befaras. Annorlunda blifver åter förhållandet, om förordnas skulle, det må ingen, efter utståndet straff, i häkte qvarhållas. Omtanken för allmän säker-

het torde då, jemte medlidandet med vilseförde likar, framkalla föreningar för ofvanberörde ändamål. I de flesta andra länder hafva sådana länge funnits, och om dessa af trycket utgifne berättelser ådagalägga ovedersägligen den nytta de medfört. Emellertid kan ingen åläggas att ingå i ett dylikt samfund, den enskilda öfvertygelsen måste här utgöra den verkliga kallelsen; och af detta skäl torde från regeringens sida icke annat kunna eller böra åtgöras, än att, uti afgående nådige skrivelser, landshöfdingarne anbefallas att, hvar och en inom dess län, uppmana invånarne till ingående af dylika föreningar, så beskaffade, som ortens lägenhet och behof påkalla. Hvad angår sättet och formen för bildandet af dessa samfund, deras inre organisation, styrelsen inom dem, deras samband och förhållanden med stats- och länestyrelsen, socken-nämnderna och med fångarne, vid så väl de sistnämndes lösgifvande, som ock derefter, sättet för meranämnde samfunds verksamhet, deras medlemmars årliga bidrag till sällskapetets kassa samt derigenom inflytande medels förvaltning och redovisningen för dem, så synas några råd eller anvisningar alldeles icke vara olämpliga, dels för att gifva verklighet åt dessa af behofvet högligen påkallade inrättningar, dels ock för att bereda den öfverensstämmelse i åsikter och öfverenskomna verkställighetsåtgärder, som utgör en borgen för dylika inrättningars verkliga nytta.

XII:o Hvilka de orsaker äro, som i senare tider vållat ej mindre att antalet af barn, lemnade utan vård och uppfostran, ökats, än ock att yngre personer nu, mera än förr, beträdas med och öfvertygas om brott eller gröfre förbrytelser, dels såsom verkställare, dels såsom deltagare, är här icke stället att utreda, äfven om sådant vore möjligt; men då erfarenheten besannat detta förhållande, så påkallar samma erfarenhet äfven åtgärder, från statens sida, till hämmande af detta onda. Hvad nu de förstnämnde eller så kallade vanvårdade barn beträffar, så synes det som vore särskilda inrättningar för dem nu mindre än förr af nöden, sedan Kongl. Maj:t, genom dess nådiga för-

ordningar af den 29 sistlidne Augusti angående sockenstämmor, kyrkoråd och sockennämnd å landet, dels öfverlemnad åt församlingarne sjelfve att besörja ock träffa öfverenskommelser om försörjande af församlingens fattige, om folkundervisningen och om anstalter till befrämjande af sedlighet; dels hänskjutit frågor om olydnad emot föräldrar och vårdslösad barnauppfostran, till upptagande och handläggning af kyrkoråd; dels stadgat att sockennämnd bör sjelf handhafva och tillämpa de öfverenskommelser till befordrande af allmän ordning och sedlighet, hvilka blifvit å allmän sockenstämma fattade, äfvensom att hafva, genom en i hvarje rote eller distrikt utsedd ledamot, uppsigt öfver alla de förhållanden, som tillhöra nämnden, och sålunda jemväl öfver barnauppfostran.

Och när nu dertill kommer, att Kongl. Maj:ts nådiga stadga under den 18 Juni 1842 bestämmer, att de barn, hvilkas föräldrar och målsmän ej äga tillgång att bekosta barnens kläder och underhåll vid skolan, skola understödjas, och att strängare åtgärder skola vidtagas emot dem som tredskas att efterkomma meddelade föreskrifter i afseende på barnaundervisningen, bör ô säger jag ô under förutsättning att dessa stadganden efterlefvas, icke befaras, att antalet af vanvårdade barn hädanefter påkallar särskilda anstalter för deras danande till nyttige medlemmar af samhället. Emellertid hvarken skall eller kan allt detta förhindra, att personer, yngre till år, men mögnade i ondska, blifva med förbrytelser beträdde. Desse olycklige, af hvilka icke en gång möjligtvis alla äga begrepp om vidden och straffbarheten af den gerning de föröfva, måste desto hellre blifva föremål för en särskild uppmärksamhet, som en stor del af dessa personer ofelbart blifva, efter utståndne straff, en börda så väl för sig sjelfva, som för samhället, derest de ej genast återföras, genom lämpliga medel, till ordning och besinning. Utur den äldre lagstiftningens mera terroristiska principer kunde likväl svårligen mildare och med samhället försonande åsigter utgå. Dessa tillhöra en senare tid, och inom flera stater hafva

anstalter blifvit vidtagne, än på allmän bekostnad, än genom enskilde människovänners tillgöranden, till vanartade barns uppfostran, äfven på det sätt att denna, verkställd med en viss grad stränghet, jemväl inneburit ett straff för det föröfvade brottet. Kongl. Maj:t har, såsom de till styrelsen öfverlemnade handlingar utvisa, redan varit betänkt på att till Rikets Ständer öfverlemna frågan om inrättande af dylika straff- eller förbättringsanstalter för vanartade barn, och det kan icke betvivlas att sådana, ändamålsenligt ordnade, skola blifva lika välgörande som gagneliga. Men på det att detta företag må vinna framgång, torde det vara nödigt att för den andra statsmakten, som har att anvisa dertill erforderlige medel, framlägga förslag ej allenast i afseende på sättet för dessa inrättningsorganisation, utan ock för de föreskrifter, som böra inom detta blifva gällande. Och då till de af enskilde personer föranstaltade, men högst otillräckliga inrättningar af detta slag allmänna medel redan äro anviste, är frågan alldeles icke ny, äfvensom den, genom dylika inrättningar i andra länder, kunna erfarenhet kan tjena till vägledning. Skulle det vidare i nåder förordnas, att den församling, som det enligt ofvananförde författningar ålegat vårda eller hafva tillsyn öfver fattiga barns undervisning och upptuktelse, men sådant underlåtit, borde deltaga i fångunderhållet för ett vanartadt barn, så erhålla ofvanberörde författningar derigenom en mera förbindande kraft. För öfrigt äger ett stadgande i detta ämne ett närmare samband med lagstiftningen emot försvarslöshet och lösdrifveri, alldenstund dagliga erfarenheten ådagalägger, att ett ej så ringa antal yngre personer stryka bettlande kring landet, eller uppehålla sig å gästgifvaregårdar samt dylike allmänna ställen, utan all tillsyn eller vård, hvarefter icke så få bland dem beträda, vid en mera framskriden ålder, brottens bana, och det såsom öfvermargar. Men då detta inträffar, månne väl lagstiftaren förordnat om agandet af dessa personer på ett sätt, som både afskräcker och förbättrar? Härpå torde med skäl kunna tviflas; snarare är att befara, att risslitande utanföre råd- eller tingstugan utsätter, genom sin offentlighet, den

agade för allmänt misstroende och ovilja, samt derigenom stänger barnet eller ynglingen från möjligheten att kunna redligen sig i framtiden försörja, och härigenom har det ock kunnat hända, att mången fattig stackare kommit att, för en obetydlig förseelses skull, uppväxa i fängelserna, der tillbringa större delen af sin mannaålder och slutligen dö i ett sådant. Jag vågar fördenskull anhålla, att Eders Excellens behagade, i afseende på denna fråga, taga kännedom om fångvårdsstyrelsens underdåniga utlåtande af den 28 April 1838 och hvad der förekommer angående så väl förvandlingen af offentlig aga för barn till vistande, under viss tid, å ett förbättringshus, som häktade barns särskildta förvarande inom fängelserna, på det de ej må, i samqväm med äldre förbrytare, undervisas i laster och brott samt af dem bildas till redskap vid tillämnade lagstridiga företag.

XIII:o Bland de handlingar, fångvårdsstyrelsen fått emottaga för att, i anledning af dem, med underdånigt yttrande inkomma, befinna sig äfven Konungens tjenstgörande generaladjutanters för så väl arméen som flottan samt Kongl. krigs-hofrättens m. fl. embetsmyndigheters underdåniga utlåtanden öfver en af bemälde styrelse, uti dess underdåniga berättelse om fångvården under loppet af år 1836, gjorde framställning om den inverkan på fångantalet, hvilken uppkommer derigenom, att soldater vid värfvade arméen afföras, för mindre förseelsers skull, utur regementernas rullor, och åläggas att uttjena deras ingångne kapitulationer vid pionnierkorpsen, eller nu mera vid soldatklassen inom krono-arbetskarlskorpsen. Ett förhållande af vida större vikt, än det vid första påseende förekommer, emedan omkring 120 personer årligen på detta sätt, och utan föregående ransakning och dom, öfvergå, under sin bästa ålder, till fångklassen, samt efter uttjent kapitulationstid behandlas såsom försvarslöse, då det högst sällan inträffar, att någon bland dem sedermera åter vinner inträde i arméen. Om denna fråga befinnes förtjent af ett närmare skärskådande, synes dervid böra i betraktande komma huruvida en sådan det värfvade manskapets behandling instämmer med de

författningar, som bestämma detta manskaps rättigheter och skyldigheter? Om dessa äro genom de formaliteter, som äga rum vid ypade frågor rörande en soldats utstrykande ur ett värfvadt regementes rullor och försändande till krono-arbetskorpsen, tillräckligen skyddade, samt huruvida det är oundgängligen nödigt att den korps, som sålunda emottager från arméens leder aflägsnade soldater, bör ovilkorligen hänföras under fängelsekategorien. Och hvad den första frågan angår, så lärer det ej kunna nekas, att sedan Kungl. Maj:t genom nådiga skrivelser af den 8 September 1824 behagat i nåder ej allenast förklara sig anse det oförenligt med den anda, hvaraf krigsmannen bör lifvas, att någon dömes till krigstjenst såsom straff, utan ock upphäfvad, hvad i värfningsstadgan af den 7 April 1802 förekommer om försvarslöse personers dömande till krigstjenst, och i krigsartiklarne om förlängning af kapitulationstid, såsom straff för vissa militära förbrytelser, utgår nu mera tjenstgöringsskyldigheten vid värfvade arméen från frivilliga aftal.

Genom nyssnämnda värfningsstadga bestämmes vidare så väl grunden för dessa aftal, som sättet för deras afslutande, men denna, lika litet som kapitulations-sedlen, omtalar något åliggande för den värfvade soldaten att, i vissa fall, uttjena en ingången kapitulation vid annat regemente, än det, vid hvilket han svurit fanan; tvärtom förbjuda krigsartiklarne att, utan karlens vilja, öfverlemna den lagligen värfd eller legd är till annat regemente eller garnisons-station, än i de fall, som omförmälas i nyssnämnde lagstiftnings XI Cap. 7 §. Fördenskull, och då soldaters utstrykande ur rullorna vid andra tillfällen, än då sådant påbjudes i krigslagen, innefattar ej allenast en tuktan, utan fast hellre en bestraffning af ett vidsträcktare inflytande, på karlens framtida väl, än en vanlig extrajudiciell näpst, synes ej allenast ett förord härom böra i värfnings-stadgan inflyta, på det den, som tager värfning, må äga kännedom, om de förhållanden, han går att underkasta sig, utan ock att, då fråga uppstår om en soldats uteslutande ur rullan för att försändas

till arbetskorps, han, med hänsigt till de i 16 § af regeringsformen lagda grunder för personlig säkerhet, sättes genom bestämda rättegångsformaliteter i tillfälle att densamma vårda; och synes mig detta utgöra ett ytterligare skäl för omarbetning af värfnings-stadgan, af hvars föreskrifter en stor del redan upphört att vara gällande, och, hvad de öfriga vidkommer, den anmärkning kan med skäl göras, att man vid författningens uppgörande mest haft tvång till krigstjenst i sigte, såsom egentliga medlet till värfvade truppers kompletterande. Vidkommande åter soldaters förvisande till arbetskorps, så innehålla väl krigsartiklarne, att den soldat som, oaktadt undergångne varningar, fortfar i liderlighet och sturskhet, får öfverlemnas till annat inom fästning förlagdt regemente, men här är icke fråga hvarken om karlens utstrykning utur rullorna, ej heller om hans bortskickande till en straffanstalt. Lagstiftaren vill här endast sätta personer af en mera vild och oböjlig karakter under en strängare tillsyn och aga, utan all skilja honom från krigstjensten eller betaga honom tillfälle att bättra sig. Först då, när karlen så utmärkt sig genom liderlighet och vanart, *att något hopp icke är öfrigt*, att han på berörde sätt kan rättas, d. v. s. varit ställd under en strängare tillsyn och aga, får han utur rullorna utstrykas och lemnas till konungens befallningshafvande, som låter hålla honom å fästning *tills han sitt leverne förbättrar*. Men när är den tidpunkt inne, då man kan lagligen anse allt hopp om bättring vara ute? Detta har hitintills fått bestämmas af kompanichefens rapport till regementsbefälhafvaren, som, utan vidare undersökning och utan afseende på de omständigheter, karlen kan till sitt försvar anföra, förordnar om hans försändande till arbetsorten, hvarigenom han aflägsnas från det regemente, vid hvilket han antagit värkning, kapitulationskontraktet brytes, de förmåner, hvarom han försäkrats genom sitt inträde i kronans tjenst, förloras, möjligheten honom betages att vid yngre år och med friska krafter åter ingå i krigstjenst, hvaremot, genom karlens lösgifvande efter tilländalupen arbetstid, antalet af försvarslöse personer inom landet ökas. Jag tifverlemnar till Eders Excellens'

ompröfvande, huruvida denna behandling är rättvis; om regementschef må anses vara behörig myndighet att, på grund af kompanichefs rapport och efter anställt majorsförhör, besluta i en för karlen så viktig fråga; om detta beslut bör gälla till ovilkorlig efterrättelse för Kongl. Maj:ts befallningshafvande, och huruvida det kan vara nyttigt, att de försvarslöses antal förökas? Uti ofvanåberopade § af regeringsformen försäkras hvarje Svensk man om personlig frihet och välfärd, utan han lagligen förvunnen och dömd är. Krigsartiklarne föreskrifva, att, så länge upplysning saknas uti någon till ett vid krigsdomstol förevarande mål hörande omständighet, lika länge äger den anklagade att förete vittnen och bevis att sig dermed värja, och den bevisande verkan af en rapport utesluter icke motbevisning från svarande sidan; hvadan, om det är oundgängligen nödigt att soldater, som ej låta sig af den vanliga krigsagan rätta, aflägsnas på längre eller kortare tid, eller för alltid, ifrån den korps, der de lemna onda föredömen, är det å andra sidan äfven så nödigt, att ingen diskretionär makt lemnas åt befälet, och att soldatens rätt ej förbises; och får jag i detta hänseende nämna, att i Frankrike, hvarest underofficerare och soldater, som, utan att begå så beskaffade förbrytelser, att de derföre kunna vid krigsrätt tilltalas, likväl beträdas med förnyade fel och öfverträdelser, störande ordningen inom truppen, få aflemnas till särskilda *Compagnies de discipline*, föregås denna åtgärd af undersökning vid en särskild krigsdomstol, hvars utlåtande underställes neral-befälhafvarens ompröfvande; likasom en soldats inom Preussiska arméen nedflyttning till andra eller straffklassen icke äger rum, förrän anledningen dertill blifvit vid ståndsrätt undersökt och pröfvad; men i dessa händelser återgår soldaten, efter visad förbättring, till tjenstgöring vid det regemente, der han egentligen är anställd. Ett förfarande icke heller oförenligt med den här gällande lagstiftning, då det stadgas i 32 § af värfningsstadgan, att den af manskapet, som något nesligt brott icke föröfvat, men likväl till fästningsarbete på behaglig eller viss tid sig saker gjort, *skall*, efter slutadt arbete, till krigstjensten och kom-

paniet återgå samt sin kapitulation fullgöra. I detta hänseende torde ock den sammanblandning, hvilken inom pionier-korpsen ägde rum af personer, som, efter föröfvade förbrytelser samt deribland första resan stöld blifvit, vid saknad försvar, dömde till allmänt arbete, och af soldater afförde ur rullorna för liderlighet, sturskhet och opålitligt uppförande, icke hafva varit för de sednare gagnelig. Sammanblandade i allmänna omdömet med de förre, försvårades för de sednare utvägarne att erhålla tjänst, eller att återgå inom arméen. Visserligen är denna olägenhet nu afhulpen genom soldatklassens inom arbetskorpsen afskiljande från de öfrige klasserna; men det torde emellertid förtjena att tagas i betraktande, om ej det åsyftade ändamålet, eller den förbättring, krigsarlilarne omförmåla, kan, utan så stor våda för karlens framtida väl, vinnas genom inrättande, inom någon garnisonsort eller fästning, af ett eller flere garnisons- eller fästningskompanier, ställde under militärbefäl och tillhörande arméen eller flottan, äfven om nödige kostnader till bestridande af deras underhåll skulle utgå af fångmedlen. Kunnande desse kompanier sedermera användas vid förefallande arbeten för allmän räkning å fästningarne, till handräckningar o.s.v., eller ock afgå till vissa stationer, der arbeten på allmän bekostnad förhafvas; men alltid den allmänna regeln följas, att då soldaten sitt lefverne förbättrat, återgår han till det regemente eller den korps, vid hvilken han antagit värfning, och erhåller derifrån, efter uttjent kapitulationstid, behörigt afsked.

Här borde jag egentligen afbryta denna, måhända redan allt för vidlyftiga skrift; men den nådiga remissen innehåller jemväl, såsom redan är anfördt: »att fångstyrelsen bör afgifva dess underdåniga utlåtande i *alla* de ämnen, som stå i samband med författningen om lösdrifveri och försvarslöshet.» Och nu äger ett dylikt samband rum ej allenast emellan de delar af den administrativa polisen, hvilka jag här ofvan omförmålt och hvarom jag yttrat mig, utan förefinnes jemväl ett sådant, ehuru på fjärrare håll, med en mängd andra stadganden, innefattade uti och tillhörande det inre

förvaltningsbestyret. Dels ingriper försvarslöshetssystemet mer eller mindre uti åtskilliga mera aflägsna författningar, och dels förutsätta andra dess tillvarelse, hvadan, om samma system skulle undergå mera väsentliga förändringar, eller alldeles försvinna, högst nödigt blifver, att uppmärksamhet tillika fästas å dessa förhållanden och att de regleras, alldenstund i annat fall sambandet inom den administrativa styrelsen, såsom ett helt betraktadt, söndras och denna blifver, att jag så må säga, ihålig, oreda och olikheter vid författningarnes tillämpning inträffa, den verkställande maktens organer råka i villrådighet och den enskilde möjligtvis kommer att lida.

Men så nödigt det än är, att enhet och sammanstämmelse råda inom administrationen i allt hvad angår försvarslöshetssystemet, vågar jag likväl hemställa till Eders Excellens' pröfning, huruvida det må blifva möjligt för fångvårdsstyrelsen att, med vederbörlig fullständighet, efterkomma hvad sålunda anbefaldt blifvit.

Ofelbart måste en del af författningarne rörande den inre förvaltningen genomgå och skärskådas, t. ex. författningarne om in- och utflytningar; om förvärfvande af Svensk medborgarerätt; om fattigvården samt lasarettor och hospitaler; om antagandet af handverkslärlingar och gesällers rättigheter; om sjöfolks inskrifning å sjömanshusen, och så vidare. Och om än styrelsens af öfverhopande och dess egentliga befattning tillhörande göromål upptagna tid skulle medgifva forskningar i dessa och dithörande ämnen, så förekommer likväl, att den egentliga befattningen med samma ärender ligger inom andra embetsmyndigheters verkningsområde och fordrar både en sakkännedom och en erfarenhet, särdeles i detaljer, som styrelsen icke kan förutsättas äga.

För att öfvertyga sig om nödvändigheten af .en omarbetning, en jemkning, ej blott af de med försvarslöshetssystemet närmast befryndade författningar, utan äfven af andre mera aflägsne, behöfver man endast erinra sig, att administrationen har, i äldre tider, mera stäm-

pelu af en husfaders bestyr inom ett stort hus-håll, eller en godsägares åtgärder till ordningens upprätthållande bland hans underhållande. Vill man åter närmare betrakta Svenska lagstiftningen i administrativa eller regerings-ärender, så är förhållandet med densamma enahanda; och den framställer nu en samman-gyttring af författningar, tillkomne under olika tidevarf och under det att sinsemellan stridiga principer för regeringsväldet gjort sig gällande. Ännu kvarstå många stadganden äfven i den del af administrativa lagstiftningen, som när-mast rör det ämne, hvarom här egentligen är fråga, eller polismyndigheternas befattning med personlig frihet och säkerhet från en tid, då regeringsväldet egentligen var ett husbon-devälde, och då regeringsättet både kallades och var suveränt. Andra författningar harva tillkommit under en period, då frihet sades råda, och politiska partier styrde landet. Från en tid, då konungamakten herrskade mera oin-skränkt, datera sig massor af författningar, förnanledda af inträffande omständigheter, gällande än öfver hela riket, än åter för en sär-skild stad eller ett särskildt län, samt kungjorda ömsom på ett sätt, ömsom åter på ett annat, men icke alltid så, att föreskriften inskärpes i de lydandes minne. Dessa skola nu utgöra, tillika med de ordningsstadgar, som fått ett rum i allmänna lagen, ett sammanhängande helt, ett rättesnöre för den inre administrationen. San-ning är det visserligen, att lagstiftningen för denna svårligen låter bestämma sig med samma orubbliga fasthet som civil- och krimi-nallagen eller kodifiera sig, i anseende till sin rörlighet, då den, på det närmaste samman-bunden med landets konstitution, följer den i alla dess rigtningar, lägger i dagen det sätt, hvarpå den uppfattas och verkar, rättar sig efter tidsförhållanden, för att, då tillfället erbjuder sig, befrämja folkets nytta och i nödens stund mildra olyckan, alltid med fästadt afseende på allmän rättvisa, allmän säkerhet och allmän välmåga, i förening med hvarje enskilds säkerhet under lagen; men häraf följer icke, att denna lagstiftning må framställa en oformlig hög af författningar, som öfverlevvat sig sjelf-va, som stå i strid med sednare föreskrifter,

eller tillkommit med hänsigt till omständighet-er, hvilka längesedan upphört att ingripa i statsmaskinen.

Om, vid granskningen af hvad jag anfört, befinnas skulle, att den administrativa lagstift-ningen tarfvar att öfverses och ordnas i öfverensstämmelse med grundlagens anda och bokstafliga innehåll, så torde en mera gyn-nande tidpunkt för en dylik åtgärd sällan vara för handen. Utom det att förslag om ett föränd-rad representationssätt är väckt, och att man är sysselsatt med utarbetandet af nya civil- och kriminallagar, har polislagstiftningen i allmän-het utbildat sig till en särskild vetenskap, hvil-ken, såsom sådan, fordrar att dess grundsatser erkännas och tillämpas vid lagskipningen. Till följd af Kongl. Förordningarne d. 29 Augusti förlidet år har en ny makt inom staten, eller den kommunala, framträdt inom samhället för att, visserligen *ännu* i en mindre mån, men likväl verksamt, deltaga i det inre förvalt-ningsbestyret, och det icke allenast såsom lagskipande, utan ock såsom lagstiftande, vis-serligen i få och mindre betydande fall, men likväl ingripande i den hitintills blott hos rege-ringens högre och lägre organer centraliserade myndighet. Vål är det sannt, att redan tillföre-ne, och det från uråldriga tider tillbaka, hafva uti kyrkoråd och vid sockenstämmor frågor rörande sedlighet och ordning utgjort föremål för församlingens medlemmars omsorger; men rättigheten dertill utgick från handhållandet af kyrkotukten, som tillkom pastor i samråd med dertill af socknen utsedde ledamöter. Nu åter, sedan församlingen fått sig tillerkänd rättighet-en att konstituera sockennämnden, och pastor ej längre är sjelfskrifven ordförande i den; sedan åt menighet vid sockenstämma eller sockennämnd blifvit uppdragen befattning med åtskilliga ärender, som hitintills tillkommit administrativa myndigheter; sedan denna nämnd äger att handhafva och tillämpa de öfverenskommelser till befordrande af allmän ordning och sedlighet, hvilka vid socken-stämman blifvit fattade; sedan menighet erhållit rätt att, *utöfver* hvad författningen innehåller, uppdraga åt sockennämnd sådana gemen-

samma angelägenheter, om hvilka å sockenstämma kan beslutas och som icke tillhöra embets- och tjänstemäns befattning; och sedan denna nämnd erhållit rätt att för uppenbara förseelser ådöma de böter och viten, som genom författningar, eller af vederbörande embetsmyndigheter, äro stadgade för öfverträdelser af sådana ordningsstadgar, öfver hvilkas efterlefnad det tillhör nämnden att vaka: så har, jemte regeringsmagten och kyrkan, en tredje magt, eller kommunen, framträdtt inom staten, och vid sidan af domare- och förvaltande myndigheterna framstår nu den kommunala. Och härå lärer uppmärksamhet böra destohellre nu fästas, som nödigt torde blifva, att, medelst fastställda rågångars uppdragande emellan de särskilda statsmyndigheternas verkningsområden, och bestämmande ej mindre af de former, hvarunder de skola handla, än ock deras ömsesidiga förhållanden till hvarandra, förekommas bör, att kommunalmyndigheter ej må, i den tidpunkt, då de skola utveckla deras verksamhet, hvarken finna sig dertill förhindrade af obestämda stadganden, eller af okunnighet om gränserna för sin myndighet öfverskrida dessa, tillvälla sig en dem ej tillkommande magt, ledande på afvägar och störande den enhet, som utgör ett bland vilkoren för statsbestyrets kraftiga handhafvande, och utan hvilken en anarki inom desamma lätt kan uppkomma; på det att ej, under tvisterna om dessa gränser, motståndare mot sjelfva institutionen må framkallas, och på det att kommunalstyrelsen ej må kunna påbörjas åligganden, förvandlande den till en underexekutor eller handtlangare åt kronobetjeningen. Hvarförutan, och då lösdrifverisamt försvarslöshetsförfattningarne stå i ett så nära samband med säkerhetspolisen, måste en väsendtlig förändring af grunderna för dessa utgöra ett ytterligare skäl för denna lagstiftnings skyndsamma ordnande, alldenstund, om än de stora förhoppningar, man nu fäster vid den med så mycket nit befrämjade folkundervisningen, skulle gå i fullbordan, dertill erfordras en icke kort tid, då deremot behovet af en förändring och öfvergången till något bättre ligger den närvarande generationen ganska nära, ej allenast för att beskydda rätt och sä-

kerhet, utan ock för att förutse och förekomma hvarje ingrepp uti eller anfall å dem.

Skulle vidare omarbetning af åtskilliga den administrativa polisen nära liggande författningar anses, om ej nödvändig, åtminstone af stor nytta; så ligger ingen af dem så nära försvarslöshetssystemet, som de, hvilka angå den egentliga eller korrektionela polisen. Frågan blir då mindre om stiftande af en ny lag, än att tillhopaföra, ordna och sammanjemka de författningar, som redan finnas, och att än utmönstra sådana stadganden, som ej stå tillsammans med denna lagstiftnings princip, och än åter uppfylla de lacuner, som kunna upptäckas; äfvensom att bestämma vid hvilka tillfällen samt under hvilka vilkor och kontroller det må vara särskilda embetsmyndigheter medgifvet att, i anledning af lokala eller temporära förhållanden, låta särskildta påbud utgå. Beträffande åter sättet, hvarpå sådant kan verkställas, så låter det sig visserligen göra att i en särskild författning meddela instruktioner och reglementariska föreskrifter, än för en afdelning af den administrativa lagskipningen, än åter för en annan; men genom ett dylikt förfarande kan möjligtvis hända, att någon gång en princip godkännes, som en annan gång frånträdes, hvarigenom regeringsmagten råkar i motsägelse med sig sjelf, samt ovisshet och oreda uppkomma. Bättre torde alltså blifva att vid förhållanden, sådane som de ifrågasatte, eller då en i den egentliga polislagstiftningen mera djupt ingripande förändring kan komma att äga rum, denna utsträckes till hela den delen af administrationen, som omfattar ordnings- och säkerhetspolisen. I detta hänseende tror jag mig ej böra med tystnad förbigå, att i konungariket Würtemberg utfärdades den 2 Oktober 1839 en särskild polislag, och uti Code Pénal i Frankrike uppdrages en bestämd skillnad emellan brott och förbrytelser samt polisöfverträdelser (crimes et delits, contraventions de police), under det att sednare lagstiftningar, särdeles i Tyskland, lemnat ansvarsbestämmelserna för vissa polisöfverträdelser ett rum i kriminallagen, såsom förhållandet äfven är med det af lagkommittéen utarbetade förslag

till en dylik lag; under det att påföljden för andra förekommer i särskildta förordningar. I hvilketdera fallet måste emellan straffbestämmelserna iakttagas en viss proportion, lämpad efter förbrytelsernas beskaffenhet och inre halt, så att dervid ej slumpas och en underlåtenhet, vid uppfyllandet af en polisföreskrift, belägges med strängare ansvar, än en verklig och med uppsåt begången förbrytelse. Att emellertid endast och allenast genom strafflagar och straff vilja upprätthålla ordningen och säkerheten, är ett försök, kostande lika mycket menniskovälfärd, som penningar, och lyckas ändock sällan fullkomligen. Af vida större vikt är det, att undanröjda anledningar till brottsliga företag och förekomma dem; hvilket åter, till en icke så ringa del ankommer på institutionerna för det inre förvaltningsbestyret. En förändring hvarken af de former, uti hvilka administrationen nu rör sig, eller af den embets- och tjänstemannapersonal, genom hvilken den verkar, torde icke vara af nöden, då hvad billigtvis fordras kan, i afseende på ernbetsmyndigheternas organisation och sammansättning, synes vara uppfyllt; men deremot torde uppmärksamhet böra fästas på beskaffenheten af instruktioner, reglementen och andra föreskrifter, gifne till ledning för de vid administrationen anställde embets- och tjänstemän, särdeles för de med lokalförvaltningen närmast befattning ägandes verksamhet och tjenstebestyr. Dessa personer äro obestriddligen de mest inflytelserika och viktiga, med hänsigt till så väl hvarje särskild invånares frihet och säkerhet, som dagligen inträffande förhållanden och trefnaden inom orten. Det sätt, hvarpå de uppfatta lagarnes föreskrifter och göra dessa gällande, vårda ortens angelägenheter och förekomma rättsingrepp, bestämmer ofta mången persons hela framtid, och på det beror ej så sällan välmågan inom det åt dem anförtrödda tjensteområde. Stående i daglig och nära beröring med folket, ankommer understundom mera på de underordnade tjänstemännen, än på högre embetsmyndigheter, huruvida belåtenhet eller missbelåtenhet må förspörjas i det allmänna; särdeles som ganska mycket af det allmänna förvaltningsbestyret utgår i första

rummet från de förra, och de äro mest i tillfälle att verka på menigheten. Derföre äro här ej allenast noggrannhet vid valet af personer till dessa tjänsters bestridande, utan äfven bestämda föreskrifter vid desammas utöfning af nöden på det att all vilkorlighet må förebyggas, sjelfvisk stränghet kufvas och liknöjdhet samt flathet uppsporras till laglig verksamhet. Men äro väl nu gällande stadgar för den med administrationen befattning ägande embets- och tjänstemannapersonalen af den beskaffenhet, att de uppfylla allt hvad man kan af dem billigtvis fordra? Äro de alltid och allestädes enstämmade, så i principer, som i föreskrifter? Äro de så fullständiga, att de, vid alla tillfällen, vägleda den, upplysning om sina skyldigheter sökande tjänstemannen; eller finna desse väktare öfver lagarnes efterlefnad och den allmänna ordningen sig ej ofta försatte i nödvändighet att i minnet förvara en mängd författningar, föreskrifter och ordres, såsom rättesnören för deras verksamhet? Men, om desse äro för dem okände, eller redan upphäfde, eller om tillgång till våra digra förordnings- och författningssamlingar felas dem, hvad återstår dem väl då annat, än att handla efter eget tycke, ehuru denne rådgifvare icke är synnerligen tillförlitlig? Och är den myndighet staten öfverlåter på sina tjenare så begränsad, att den enskilde förmår utreda hvad som verkligan är hans rätt, och hvarest försvaret för den skall vidtaga? Tvifvel må här vara tillåtet. Fäster man uppmärksamheten på de instruktioner, som skola gälla till efterrättelse, t. ex. den för landshöfdingar, så är denna redan öfver 100 år gammal och ännu äldre, om man tager i betraktande, att den, på flere ställen, endast upprepar hvad derförinnan stadgadt var genom en dylik instruktion af den 28 Januari 1687. Kronofogdeinstruktionen är nära jemnårig med den sistberörde; och mig veterligen finnes ingen gällande instruktion för kronoläns- och fjerdingmän. Huru kunna de förstnämnda instämma med de nuvarande konstitutionella förhållandena, med de sociala idéernas, med näringarnes och med kommunalmaktens utveckling m.m. Och är det ej nödigt, att både landshöfdingarne sjelfve och de dem under-

ordnade tjänstemän sättas, genom för dem utfärdade tydliga och fullständiga instruktioner, i tillfälle att känna sina rättigheter, sina skyldigheter och gränserna för dem begge? Jag öfverlemnar detta till Eders Excellens' uppmärksamhet., äfvensom huruvida det ej skulle vara högst nyttigt för rikets på landsbygden bosatte invånare, om desse, genom ett särskildt reglemente underrättades om, hvad åtgöras borde i särskildta fall, i synnerhet hvad allmän ordning och säkerhet angår, med tillstånd tillika för vederbörande, att vid dessa allmänna regler göra de tillägg, uteslutningar eller förändringar, som kunde påkallas af hvarje särskild landsorts särskildta läge, inre förhållanden, näringsutvägar, lefnadssätt, seder och häfdvunna vanor. I afseende på städernas förvaltning synes en dylik åtgärd ej mindre önskansvärd. Att konung Gustaf II Adolf, redan på sin tid, insåg nyttan af ett reglemente för städernas förvaltning, visar stadgan under den 26 December 1619 om städernas administration och uppkomst. Om denna varit till allmän efterlefnad kungjord, eller om särskilda privilegier, resolutioner o.s.v., utgjort rättesnören för förvaltningsbestyret inom städerna, är här icke stället att undersöka; men ej sällan förekommer det, likasom följde magistraterna, i saknad af ett bestämdt reglemente för ordningens och säkerhetens handhafvande inom städerna, en mer eller mindre godtycklig praxis, då strödda författningar ej finnas tillräcklige för ändamålets vinnande. Härfürutan tyckes ej heller någon bestämd gräns vara utstakad emellan den magistrat eller kyrkoråd tillkommande myndighet i hvarjehanda sedlighetens vård rörande frågor. Och hvad Stockholms stad särskildt vidkommer, torde en reorganisation af polisförvaltningen derstädes vara, mera än annorstädes, af behovet påkallad. Då en del af de åligganden, som ditintills tillkommit politie-kollegium inom stadens magistrat, skiljdes, genom Kongl. förordningen den 13 Februari 1776, från nämnde embetsverk och öfverlemnades till handläggning af en, utaf Kongl. Maj:t utsedd, polismästare, under öfverståhållarens inseende och förmanskap, synes man ej hafva fästat tillräckligt afseende på polisens, såsom stats-

inrättning, hufvudsakliga ändamål, som är mera att förekomma och förhindra lagöfverträdelser, men mindre att bestraffa dem. Af de ärender, som rätteligen tillkomma en väl ordnad polis, öfverlemnades åtskillige till poliskammaren, för att med mindre långsamma formaliteter behandlas, under det att andre kvarblefvo under magistratens domvärjo. Skyndsamhet vid handläggningen var det mål som söktes, möjligtvis med äfventyr för allmän och enskild rätt. Sedermera hafva andra angelägenheter blifvit hänviste till polisen, möjligtvis äfven sådane, som egentligen äro till sin natur tvistemål, eller af exekutif beskaffenhet; och deraf har kunnat hända, att antalet af vid polisen förekommande mål kan understundom hindra densamma att, till alla delar, uppfylla sin bestämmelse, eller att, genom en vaksam och sträng tillsyn, förekomma både tillfälle och möjlighet att begå afsteg från den allmänna ordningen. Att nu innesluta polismagten inom behöriga gränser; att åt den gifva en rigtning, instämmande med den utbildning, polislagfarenheten, uppfattad såsom en särskild vetenskap, i sednare tider erhållit; att befria den från befattning med ärender, som densamma ej rätteligen tillkomma; att underlätta utvägarne för den att med uppmärksamhet följa personer, vådliga för den allmänna ordningen och säkerheten; att förhindra det den ej blifver vexatorisk, särdeles i sådane fall, der andel i böter kan komma i fråga, och att inskränka den inorn fastställda former, ô det är hvad som möjligtvis torde böra tillgöras, äfvensom att åt de högre ljenstemännen vid denna afdelning af administrationen anvisa en så beskaffad verkningsskrets, att de förmå både öfverse den i allmänhet och med särskild uppmärksamhet följa hvad inom den kan förefalla, samt att för den lägre betjeningen meddela så beskaffade föreskrifter, som utesluta allt godtycke och tillförbinda desse personer att sjelfmant följa alla ordningar på spären och ingenting förbise.

För öfrigt synes en rättegångsordning för behandlingen af administrativa mål blifva af mycken nytta, hänvisande vissa ärenden till handläggning af vissa embetsmyndigheter,

helst det någon gång vill synas, som hade man, vid bestämmandet af laga forum, mindre haft, i särskildta fall, afsende på sakens, föremålets eller handlingens inre beskaffenhet, än på tillfälliga omständigheter, och derjemte skyddande genom föreskrifne former den enskildes rätt; alldenstund administrativa, men särdeles polislagskipningen mera än någon annan inverkar på den personliga friheten och säkerheten. Frågan om laga försvar, detta vilkor för tillgodonjutande af denna frihet, är åt denna myndighet till pröfning öfverlemnad, och huru sällan inträffar det väl att domaremakts organer förklara en anklagad skyldig att träda i häkte? Merendels emottaga domstolarne utur de administrativa myndigheternas händer den för brott angifne; men hans rätt är kränkt, då skäl saknats att försäkra sig om hans person, eller eljest otillbörligen tillgått; andra skäl att nu förbigå.

Ehuru jag här ofvan framställt åtskilligt angående fångars lösgifvande efter utstånne straff och de försigtighetsmått, omsorgen för allmän säkerhet kan påfordra, torde Eders Excellens likväl tillåta mig att återvända till samma ämne. Frågan är emellertid icke nu om de personer, som hädanefter komma att, efter undergångne straff, lösgifvas, utan om de personer, som till följd af författningarne angående försvarslöshet och lösdrifveri blifvit dömda till arbets- och korrektionsinrättningarne och der kvarhållas, antingen på bestämd eller obestämd tid. Antalet af dessa är icke obetydligt, då vid innevarande års början funnos

vid kronoarbeitskompagnierne anställde:		1,161
förvarade inom korrektions- inrättningarne:		
af mankön	905	
af qvinnokön	<u>308</u>	1,213
qvarsittande inom länshäkterna:	<u>251</u>	
Tillsammans		2,625

af hvilka hvar och en kan antagas kosta staten omkring 109 Rdr 21 sk. 2 rst. årligen. Af dessa

äga väl de förstnämnde, eller de vid kronoarbeitskompanierna anställde, rättighet, att, efter uttjent arbetstid, återfå friheten; men berörde kompaniers uppsättande på en gång måste oundgängligen leda derhän, att ett betydligare antal kronoarbeitskarlar komma att liktidigt ställas på fri fot och kringspridas inom landet; ett förhållande, som, derest preventiva åtgärder ej derförinnan varda vidtagna, kan framkalla både farhågor och verkliga oredor. Angående åter de personer, som ej kunna ingå vid arbetskompanierna, och korrektionsfångar af qvinnokönet är förhållandet visserligen anorlunda, men derföre ingalunda bättre. Likmätigt författningarne kan ingen af dessa återfå sin frihet, med mindre än att laga näringsfång för personen yppas, eller att årstjenst hos behörig husbonde honom eller henne erbjudes. Det år efter år vexande fångantalet visar emellertid, att detta medel icke är tillräckligt och att tillkomst och afgang ej jemna hvarannan, då dervid tillika tages i betraktande, att vid arbetskompaniernas organisation funnos ej mindre än 346 manspersoner genom ålder och kroppsbräckligheter oförmögne att användas uti kronans arbete. Mycken sannolikhet företer sig ej, att enskilde personer skola uttaga dessa, likasom en mängd åldriga qvinnor i årstjenst, eller till enskildt arbete; och följderna deraf kan ej blifva annan, än att dessa personer fortfara såsom statens kostgängare för lifstiden, och att korrektionsinrättningarne småningom förvandlas till hospitaler, oberäknad den himmelskriande orättvisan deraf, att samma personer blifva lifstidsfångar utan deras eget förvållande. Skulle fördenskull det förra försvarslöshetssystemet frånträdas, så synes det, åtminstone för mig, nödvändigt, att följderna af det undanrödjas och de personer, som blifvit ett offer för detta system, försättas i frihet, så fort sådant låter sig verkställa på ett med den allmänna säkerheten och ordningen förenligt sätt. I detta hänseende har man framkommit med flera förslag; än har man velat öfverlemna korrektionister till fremmande magters disposition; än försända dem ur landet; än anlägga kolonier, särdeles i rikets norra orter, o.s.v. Men svårligen torde likväl någon af dessa ut-

vägar kunna anlitas, utan några ganska väsentliga modifikationer. Sverige äger inga utländska kolonier, och deportation utgör ej heller här i landet, såsom i England, ett af lagstiftaren sanktionerat straffmedel. Att emot en persons vilja bortföra honom utur landet, äfven om han skulle sakna laga försvar, lär, efter min tanke, ej kunna anses annorlunda än som ett våld. Den administrativa polismagten har väl fått rättighet, att betaga en person sin frihet, såsom ett säkerhetsmått; men denne person har derföre icke upphört att vara Svensk medborgare och att, såsom sådan, njuta skydd af Svensk lag, med ovilkorliga anspråk att återfå sin frihet på de vilkor, som stadgas i den författning, på grund hvaraf friheten blifvit honom betagen. Utan föregående ransakning och dom kan han alltså ej tvingas att lemna landet, hvilket är detsamma som att drifvas i landsflykt; ännu mindre bör en sådan öfverlåtas till en främmande magts disposition, vare sig såsom fånge, tvungen arbetare eller på hvad annat sätt som helst. Bildandet af kolonier inom landet, dit korrektionister kunna försändas, eller anställas i egenskap af nybyggare, särdeles inom rikets norra provinser, såsom Norrbotten och Jemtland, erbjuder ej något verkligt säkerhetsmått. Med dylika anstalter äro försök gjorda så väl i Holland och Belgien, som på flera andra ställen i Europa, der man trott sig kunna, medelst anläggning af fattigkolonier, minska både antalet af tiggare och beloppet af fattigvårdsutgifterna. Med en eller annan af dessa kolonier hafva äfven blifvit förenade inrättningar för lösgifne fångars emottagande; men för att sluta af sednare underrättelser från dessa ställen, har den väntade fördelen ingalunda vunnits eller den nedlagda kostnaden blifvit ersatt. Vill man, detta och andra förhållanden oaktadt, våga ett försök att bosätta de personer, som komma att afgå från korrektionsinrättningarna, antingen tillsammans, eller å särskilda nybyggen, så blifver det, utan tvifvel, nödigt att en närmare undersökning föregår, rörande lokala förhållandena, helst man hittills tyckes hafva grundat förslagen derom, mera på tycken och förmodanden, än på någon sak- och ortskänne-

dom; och för öfrigt förtjenar det ock att, innan man skrider till verket, tagas i öfvervägande, huruvida det kan vara att hoppas, det personer, af hvilka somlige äro födde under ett blidare luftstreck, andra tillbragt sitt lif inom verkstäder eller vid yrken, tillhörande ett mera stillasittande lefnadssätt, och alle vistats en längre eller kortare tid inom ett fängelse, eller inom ett dem anvisadt inskränkt utrymme, kunna danas till idoge jordbrukare och finna sig vid det mödosamma lefnadssätt, som desse i allmänhet, men särdeles under ett hårdt klimat, måste vidkännas; eller om ej mången af de lösgifne skall, vid minnet af det behag, som åtföljer ett lättjefullt och kringstrykande lif, snart afvika och öka antalet af landsstrykare samt osäkerheten inom landet; huruvida det kan, då staten, vid dessa anläggningars början, nödvändigt lär komma att lemna nybyggaren något understöd, medföra någon verklig nytta, att utgifva detta, utan säkerhet för företagets framgång, och att måhända under hårda år, som ej sällan inträffa, underhålla ej allenast nybyggaren, utan ock hans familj; och huruvida en folkfattig och glest bebyggd provins, der stora skogar erbjuda gömställen för våldsvarkare, är just det ställe, dit tvetydiga personer böra hänvisas, m.m.

För uppnåendet af samma mål finnes det möjligen andra utvägar, visserligen mindre generela, men ändock troligtvis lika verk samma och ledande derhän, att personer, nu häktade för bristande försvar, återfå efter hand friheten och att statens utgifter småningom minskas. Uti 34 § 3 mom. af Kongl. Maj:ts nådiga reglemente för kronoarbets-korpsen af den 8 Augusti 1842 stadgas, att den, som vid denna korps uttjent den bestämda arbetstiden, skall, ehuru laga försvar för honom ej yppats, af vederbörande icke desto mindre frigifyas och behörigen förpassas. Kongl. brevet åter under samma dag bestämmer denna arbetstid sålunda: den, som förklaras vara försvarslös och derföre är till allmänt arbete förfallen, utan att derförinnan hafva varit straffad för stöld, eller också ej mer än en gång dylik bestraffning undergått, bör vid arbetskorpsen anställas

på två år, den, som ej mera än två gånger är vorden för slikt brott straffad, på tre år, och den, som oftare är dermed beträdd, på fyra år. Denna tid är alltså den längsta, hvarmed försvarslöshet, betraktad såsom en förbrytelse, umgälles; men vid uppmätandet af straffet, som här till en del utgöres af arbetstidens långvarighet, rättar sig denna efter beskaffenheten af det brott, den för försvarslöshet angifne kan hafva derförinnan begått och möjligtvis redan försonat genom det undergångna straffet. Vidare har, genom den i samma bref nådigst meddelade föreskrift, att de, i brist af utrymme inom korrektionsinrättningarne, uti länsfängelserna qvarsittande personer, som ville vid arbetskorpsen ingå och funnos, enligt reglementet, dertill behörige, borde i första rummet ditsändas och truppen sedermera kompletteras af personer, insatte vid arbetskompanierna i Carlskrona, eller å korrektionsinrättningarne, dervid en fullt arbetsför yngre person alltid skulle äga företrädet framför en äldre, och ett längre qvarhållande inom en arbetsanstalt ej oftare komma i betraktande, än då fråga uppstod emellan dem, som vore födde på samma årtal; men alla öfver 55 år gamla, eller som icke befunnos fullt arbetsföre, skulle vid korrektionsinrättningarne qvarstanna. Utan eget förvållande hafva alltså en mängd personer, med föga eller ingen utsigt att erhålla laga försvar, och som länge hållits inom korrektionsinrättningarne förvarade, som der åldrats, eller som blifvit, under der förefallande arbeten, skadade, gått miste om förmåner, tillerkände yngre och arbetsföre personer, oakadt flere af de förre, under en längre tid, visat ett pålitligt uppförande, och detta utan afseende på deras större eller mindre vådlighet för den allmänna säkerheten. Mig förekommer det, som vore grundidéen för stadgandena uti Kongl. förordningen den 27 Februari 1804 frånträdd, och sorn vore fördenskull tiden inne att bestämma en viss arbetstid för alla, hvilka redan äro ålagde eller framdeles kunna för försvarslöshet åläggas allmänt arbete, vare sig af man eller qvinnokönet, hvilka sistnämnda ej lära inför lagen böra behandlas annorlunda, än personer af det förstnämnda könet. Men skulle

denna min åsigt instämma med rättvisans fordringar, helst som stället, hvarest någon undergår ett honom ådömdt straff, alldeles icke bör utöfva något inflytande på strafftidens längd, annorlunda än i förvandlingsväg; så synes likväl ett hinder framställa sig för det närvarande, å hvilket jag ej bör underlåta att leda uppmärksamheten. Detta utgöres af det betydliga antalet personer, som skulle komma att, nästan på en gång, frigifvas, hvarigenom oordningar samt farhågor och oro skulle lätteligen spridas inom landet, i synnerhet om ett dylikt frigifvande komme att äga rum innan här ofvan omförmälda försigtighetsmått för fångars afgång från fängelserna hunnit att förut vidtagas. Mig synes det, som borde afseende härå fästas, och den enskildes fördel böra, vid ett så utomordentligt tillfälle, vika för det allmännas, äfvensom de personer, hvilka kunna anses berättigade att återfå friheten, efter hand lös-gifvas, sedan ej allenast först är vordet uttrönt, hvarthän de komme att, till följd af föregående förhållanden, förpassas, utan äfven vederbörande embetsmyndigheter ägt rådruum att bestämma både deras blifvande vistelseort och de försigtighetsmått, som allmänna säkerheten och lugnet inom landet kunna kräfva. Men som härvid ej sällan kommer att inträffa, dels att flere personer, som aldrig varit i mantalslängd antecknade, ej heller någonsin tillhört en viss församling, utan städse fört ett kringstrykande lif, ej kunna uppgifva någon församling, pligtig att dem emottaga, dels att andre, som under en längd af år hållits förvarade inom fästningsfängelser eller arbetsinrättningar, kunna nu mera anses hafva förlorat alla anspråk på församlingarnes omvårdnad, vid en mera framskriden ålder, förknippad med bräckligheter, dels ock att åtskillige blifvit, under arbeten för det allmännas räkning, så skadade, att de föga eller intet kunna sjelfve bidra till sitt underhåll; så måste ofta den frågan uppstå: huruledes förfaras må med dylike personer, då de komma att från korrektionsinrättningarne afgå? Att, på sätt hittills skett, vid hvarje sådant förhållande underdånig hemställan derom göres af fångvårdsstyrelsen, måste högst hetydligt öka regeringsärenderna. Jag underställer derföre

Eders Excellens' ompröfvande, huruvida ej tjenligt vara må, att vissa allmänna föreskrifter meddelas vederbörande, till efterrättelse vid mera allmänt förekommande fall: såsom att den, hvilken, då han lagfördes för försvarslöshet eller annan förbrytelse, ägde bostadsrätt eller var inom viss församling mantalsskrifven, må vid frigifvandet dit återgå; att den åter, som en längre tid, eller under loppet af vissa år, varit från en viss församling frånvarande, och ej heller äger anförvandter inom viss församling, som kunna åläggas att om honom draga försorg, på sätt 5 § af Kongl. reglementet under den 27 Februari 1804 för allmänna arbetsinrättningarna innehåller, må, med hänsigt till Kongl. förordningen den 5 December 1788, icke tillhöra någon församling, utan endast förpassas till konungens befallningshafvande i det län, inom hvilket han är bevisligen född och hvarest hans föräldrar varit bosatte, med rättighet för nyssnämnde embetsmyndighet att, efter en viss inom länet stadgad ordning, bestämman den ort, der han vistas må; att personer, födde af kringstrykande föräldrar, och som sjelfve ej varit mantalsskrifne, eller genom ett långvarigare vistande utom den församling, de tillföre tillhört, förlorat alla anspråk att dit återgå, må af styrelsen för fångvårdsärenderna fördelas länen emellan, då fråga uppstår om deras lösgifvande, och att, då inga bergningsutvägar kunna af den afgående uppgifvas eller honom anvisas, må understöd af allmänna medel honom, då han befinnes berättigad att återfå friheten, tilläggas och, på sätt för honom nyttigast finnes, användas, likväl med den inskränkning, att, då personen får tillfälle att arbeta, indragas dessa. Underlåter han deremot att begagna honom erbjuden lägenhet till arbetes erhållande, torde hans försändande till ett tvångsarbetsbus ej kunna klandras såsom orättvist. Vidkommande åter ålderstigne, bräcklige och till arbete mer eller mindre orkeslöse personer, som vid en kraftfullare ålder ankommit till allmänna arbetsinrättningar och sedermera, emedan laga försvar eller årstjenst icke kunnat åt dem beredas, der kvarhållits, intill dess att de, oförmögne att sjelfve bidra till sitt underhåll, utgöra föremål för den all-

männa barmhertigheten, så torde det numera åligga staten att om dem, äfvensom om sådane, som blifvit under arbete svårt skadade, draga omsorg. Uti Kongl. reglementet af år 1804 finnes stadgad, att, när ingen kunde åläggas att så beskaffad allmän arbetskarl försörja, skulle Seraphimer-Ordens-Gillet foga anstalt om en sådan karls emottagande på något af de under Gillet stående hospital. Samma föreskrift upprepas ock uti Kongl. reglementet för arbetsinrättningen i Wadstena af den 31 Augusti 1819, 3 kap. 20 §; men genom Kongl. brefven den 21 September och 11 November 1825 befriades nämnde Gille från denna skyldighet och förordnades, att förlamade samt till hospitalsvård anmälde arrestanter skulle vid arbetsinrättningarna förblifva. Sedermera har härvid fått bero; men på det att vården om försvarslöses minderåriga barn ej måtte förhindra föräldrarnes afsändande till allmänna arbetsanstalterna, blef uti 1833 års Lösdrifveri-Stadga förordnad, att dylika barn skulle, i saknad af annan tillgång, på allmän bekostnad underhållas; och slutligen har, uti Kongl. Reglementet den 8 Augusti 1842 för Kronoarbets-korpsen, blifvit bestämdt, att arbetskarl, oförmögen genom sjuklighet och bräcklighet till allmänt arbete, bör emottagas till försörjande, först af enskild person, och, i brist af sådan, utaf församling; men om sådant ej låter sig verkställa, intagas på hospital, eller ock annan utväg vidtagas till hans försörjande; skadad åter under arbete, och derigenom oförmögen att sig underhålla, borde honom tilldelas nödigt understöd af allmänna medel, eller af den i hvars arbete skadan tillkommit. Emellertid måste kvarhållandet af en mängd så beskaffade personer inom korrektionsinrättningarna slutligen leda derhän, både att desse blifva, såsom redan är nämndt, fattig- och försörjningshus, och att byggnaderna ej kunna till andra ändamål användas, på sätt Kongl. Brevet under den 8 Augusti 1842 omförmäler. Förutsättande giltigheten af den, redan för 40 år tillbaka antagna princip, att den som i det allmännas tjenst tillsatt och förlorat sin arbetsförmåga, hans enda bergningsutväg, äfven bör af det allmänna underhållas, ehvad anledningen till en dylik oförmåga igenfinnes i

kroppsskador, eller ett långvarigt kvarhållande i häkte, till följd af lagarnes beskaffenhet, hemställer jag fördenskull, (då härvid tillika förekommer, dels att frågan härom är af en öfvergående natur, enär den egentligen handlar om sättet att befria staten från skyldigheten att i fängelse underhålla fångar, som man under tjugutals år hopat tillsammans, dels ock att fängelse på obestämd tid hädanefter kommer att, såsom straffart, utgå ur Svenska lagstiftningen, då sådana olägenheter, som dem man nu har att bekämpa, komma att upphöra), huruvida ej bräcklige, ålderstigne och till arbete oförmögne personer, för det närvarande inom korrektionsinrättningarna förvarade, må, emot en betingad summa, få utlemnas till vård och underhåll åt enskilde personer, eller åt fattigvårdsstyrelserna å landet, helst i den ort, der de äro födde eller sist varit mantalsskrifne? Skulle åter hända, att ingen vill dem emottaga, får jag ödmjukligen hänvisa på ett af mig, uti en underdånig berättelse, angående beskaffenheten af f.d. Warbergs fästning, den 10 November 1839, framställt förslag, att der inrätta en, under tillsyn ställd, asyl för åldrige fångar, som ej längre böra i häkte kvarhållas; men för hvilkas plaserande ingen utväg erbjuder sig. Dock lär det nu vara öfverflödigt, att ingå i närmare detaljer härom, innan någon större visshet är vunnen, emedan sådant blott skulle än ytterligare förlänga denna redan nog vidlyftiga skrift.

En längre tid torde likväl komma att förflyta, innan de anstalter, som kunna i detta afseende vidtagas, hunnit så ordnas, att tillfälle blifver att bringa dem till verkställighet. Emellertid kvarstanna i korrektionsinrättningarna insatte personer i samma belägenhet som nu äger rum, och antalet af dem kan betydligt ökas genom sådane som dit dömas; för förminskningen af deras antal erbjuda sig inga andra utvägar, än dem 1833 års författning anvisar, nemligen laga näringsfång, eller årstjänst hos välkänd och behörig husbonde, antingen erbjuden under korrektionistens vistande inom inrättningen, eller ock efter erhållet tillstånd af fångvårdsstyrelsen, att, försedd med

dess pass, begifva sig, på viss tid, till hemorten eller annorstädes, för att laga försvar sig bereda. Redan är likväl visadt, huru litet förtroende ett dylikt erbjudande ofta förtjenar, och ganska sällan samt endast åt dem, som en längre tid vistats inom korrektionsinrättningarna och der sig pålitligt uppfört, har styrelsen meddelat dylika pass; men af de förpassade hafva ej så få återkommit, sedan det ej lyckats dem att erhålla laga försvar. Om det ej kan anses nödvändigt, måste det åtminstone vara ganska nyttigt att undersöka, om ej andra medel kunna finnas till minskande af korrektionisternas antal. Och uti 15 § af Kongl. Maj:ts nådiga Förordning för allmänna Arbetsinrättningarna i Carlskrona och Wadstena, daterad den 31 Augusti 1819, föreskrifves, att arbetskarl är berättigad att komma på fri fot, ej allenast då han företer bevis af säker person, att denne vill taga honom i tjänst, utan ock om denne förbinder sig att förse karlen med stadigt arbete, eller ock anmäler sig att eljest sörja för hans bergning. Jag hemställer till Eders Excellens' ompröfvande, om ej dessa begge sednare utvägarna till frihetens återvinnande för en å korrektionsanstalt insatt försvarslös person kunna anses lika tillförlitliga, som årstjensten, särdeles om närmare bestämmes, huru tillsyn öfver ett dylikt åtagande verkställas rnå. I nyssberörde författnings 16 § stadgas dernäst, att den arbetskarl, som, sedan han till arbetsinrättning inkommit, genom arbete, arf, gåfvor eller testamente, förvärfvat penningar till ett belopp af 33 Rdr 16 sk. banko och gjort sig under de tre sista månaderna känd för flit och ordning i sitt uppförande, skall på fri fot sättas och med afskedsbevis förses. Detta, uti 1833 års förordning uteslutna stadgande har åter blifvit upplifvad uti Kongl. reglementet för Kronoarbetskarls-korpsen, 34 §, mom., dock med pröfningstidens utsträckning till minst sex månader; och så vidt mig vill synas, lär icke något verkligt hinder möta för tillämpning af samma stadgande å personer, förvarade inom korrektionsinrättningarna. Att en person, ålagd allmänt arbete, genom det förtjenar ofvanberörde summa under vistelsen vid ett arbetskompani, en annan åter inom en korrek-

tionsinrättning, utgör ej något skäl att betaga den sednare en förmån, som blifvit den förre tillerkänd; och då ungdom och arbetsförmåga, utan afseende på uppförande, berättiga till inträde vid arbetskorpsen, torde ett långvarigare vistande inom en korrektionsinrättning, i förening med ett der ådagalagdt pålitligt uppförande, göra en person förtjent af en lika behandling som den förstnämnde. Genom oftanämnde Kongl. förordning, under den 29 Juni 1833, är den, som ej kan erhålla, eller ock underlåter att förse sig med årstjenst, berättigad att freda sig från följderna af försvarslöshet, med dels anskaffande af borgen, hvilket äfven så till vida instämmer med lagens stadgande uti 1 kap. 2 § Straff-balken, som häktande kan, i vissa brottmål, derigenom undvikas. En ö såsom det vill synas ö icke obillig utsträckning af en dylik rättighet till personer, dömd till allmänt arbete vid korrektionsinrättningarne, bidrager utan tvifvel till förminskande af dessas antal. Nyssberörde författning tillåter ock i 14 § hvar och en, behörig att försvara tjenstehjon, att, emot ställd borgen af 50 R:dr, från dessa inrättningar uttaga äfven sådane personer, som der ådagalagt särdeles okynne, och så våldsamma och brottsliga anlag, att deras personliga frihet kan anses vådlig för allmän säkerhet. Men då den allmänna säkerheten sålunda får blottställas emot borgen, borde det väl ej förvägras en person, som kan anskaffa borgen, men ej årstjenst, att, emot den förra, utgå från fängelset, dock under vilkor, att han sig der väl skickat och visat prof på ett förbättradt uppförande. Beskaffenheten af denna borgen, dess belopp, som ej torde böra blifva lika för alla, den ansvarighet, borgensmannen derigenom ikläder sig och för-farandet om borgen uppsäges, m.m., äro ämnen af beskaffenhet, att först då komma i betraktande, när principen är godkänd. I sammanhang härmed förekommer en annan fråga, eller huruvida, om församling skulle förklara sig villig att emottaga en försvarslös person, och tillåta hans vistelse inom densamma, denne då må återfå sin frihet och förpassas till församlingen, änskönt ingen af dess ledamöter vill eller kan taga honom i årstjenst. Likmätigt

1833 års förordning skall församling höras, innan någon försändes till korrektionsinrättning; den skall utlåta sig angående personens uppförande, och den skall yttra sig, huruvida tillfälle är till personens användande till stadig sysselsättning hos pålitlig husbonde. Ofta nog torde den omständigheten, att den stadiga sysselsättningen skall äga rum hos husbonde, hvilket med andra ord vill säga årstjenst, föranleda, att, då ingen sådan är att för tillfället tillgå, förskjutes en person, som, derest det förunnats honom att qvarstanna på en ort, der enskild välvilja och fränders råd kunnat vaka öfver hans uppförande och leda honom på bättre vägar, der kunnat med arbete förtjena sitt bröd, och mindre utsatt för frestelser, återföras till förbättring, hvaremot han nu blifver å ett korrektionshus snarare försämrad. Förmår vidare denna åsigt att göra sig gällande i fråga om en persons försändande till en korrektionsinrättning, så torde den ock böra medföra enahanda verkan vid hans lösgifvande, så att, om församling åtager sig att förse en sådan person med stadigt arbete, eller vill sörja för hans bergning, bör hans lösgifvande ej förvägras. Ganska sällan inträffar, att en till allmänt arbete för försvarslöshet dömd person blifver delaktig af Kongl. Maj:ts nåd, då verkliga förbrytare, dömd till arbete, oftare, genom den, återfå friheten; hvartill orsaken igenfinnes deruti, att frigifvande utur häkte utaf nåd högst sällan beviljas, med mindre än att laga försvar erhålles, och detta är, utan en dylik omgång, tillräckligt för en korrektionists afgang från fängelset. Emellertid torde ingen förbrytelse vara i högre grad förtjent af den Kongl. nådens mellankomst, än just försvarslösheten, om man tager i betraktande: sjelfva handlingens mer eller mindre imputativa beskaffenhet, i förhållande till straffet, och dess obestämdhet till sina följder: förhållandet emellan lagöfverträdelser af detta slag och verkliga förbrytelser, samt derå bestämda straff: att öfvergången från det nu antagna systemet till ett annat bemedlas genom den Kongl. nådens användande, då skäl dertill förefinnas, och slutligen om ej såsom en oeftergiflig regel antags må, att korrektionist, utrikes född, bör, då han utgår från en inrätt-

ning, utan att här erhålla laga försvar, förpassas och på statens bekostnad försändas utom riket, så framt ej öfverenskommelser, träffade med fremmande magter, lägga deremot hinder i vägen.

Genom ett större antal kronoarbetskarlars anställande samtidigt, vid arbetskompaniernas uppsättning, kommer inom ett eller två till tre år att inträffa, det flera af dessa varda, vid ungefär samma tid, afskedade, och om än någre af dem kunna hoppas att finna laga försvar i de orter, dit de sig begifva, är detta sannolikt icke förhållandet med alla, hvilka alltså skola, efter längre eller kortare tid, åter befolka fångelserna. Detta förhållande, i förening med de mer eller mindre grundade farhågor, som en mängd löse personers liktidiga ställande på fri fot måste inom landet framkalla, göra försigtighetsmått nödvändiga. Fångvårdsstyrelsen har derföre redan sökt fästa Kongl. Maj:ts nådiga uppmärksamhet på nyttan af frivilliga arbetskompaniers upprättande, vid hvilka personer, behörigen från de nuvarande tvångsarbetskompanierna afskedade, äga att antaga värfning på vissa år. Men, som antalet af dessa, särdeles om rekapitulationer medgifvas, möjligen kan i en framtid så betydligt ökas, att sednare från arbetskompanierna afgående personer antingen ej kunna vid de ifrågavarande frivilliga arbetskompanierna emottagas och anställas, eller ock att antalet af sistnämnde inrättningar måste, tid efter annan, ökas, till kostnad för staten, hvarigenom denna, namnförändringen oberäknad, kan komma att befinna sig i lika förhållanden, med hänsigt till utgiftsbeloppet, som nu äga rum genom korrektionsinrättningarnas underhåll; så torde det blifva nödigt, att, vid sidan af den redan angifna utvägen, om denna skulle godkännas, äfven antyda andra, ledande till minskning af deras antal, hvilka eljest kunna blifva, på ofvanbeskrifne sätt, i behof att vid de frivilliga arbetskompanierna söka laga försvar och bergningsutvägar. Det torde alltså tillåtas mig, att här fästa Eders Excellens' uppmärksamhet på några till samma mål ledande förhållanden, såsom:

1:o Huruvida det må vara kronoarbetskarl tillåtet att begära, och, efter uttjent arbetstid, erhålla pass att sig utom riket begifva, utan att ådraga sig det ansvar, som i författningarne bestämmes för oloflig utflyttning ur landet.

2:o Huruvida det må tillåtas personer, att för fremmande magters undersåter städsla eller till arbetare antaga kronoarbetskarlar, som, efter arbetstidens slut, komma att från kompanierna afgå, dock under vilkor att kontraktet, skriftligen upprättadt, uppvisas för kompanichefen, som insänder deraf en styrkt afskrift till styrelsen öfver fångelserna och arbetsinrättningarne, hvilken fogar, genom behörig enbetsmyndighet, anstalt derom, att Svenske konsuln å den ort, dit personen afgår, varder derom underrättad, till förekommande deraf, att kontraktet ej må öfverskridas och personen miss-handlas.

3:o Huruvida det må, med upphäfvande af stadgandena uti Kongl. Förordningen den 18 Februari 1768, §§ 2 och 3, Värfnings-Stadgan af den 7 April 1802 § 43, och Kongl. Förordningen den 16 Juli 1812, vara tillåtet Svensk man eller fremmande, att, för utländsk magts räkning, anvärfva till krigstjänst från arbetskompanierna, med behörigt afskedspass afgående allmän arbetskarl, samt för denne, att, utan Kongl. Maj:ts serskildt meddelade nådiga tillstånd, träda i fremmande krigstjänst.

4:o Huruvida fremmande skeppare må, utan den ansvars påföljd, som utstakas i Kongl. Förordningen den 10 Maj 1781, antaga till utrikes sjötjänst från arbetskompanierna afskedad person, och huruvida hvad redan, i afseende på korrektionisters antagande i dylik tjänst, stadgadt är, äfven må gälla för kronoarbetskarlar.

5:o Huruvida ej förordnas må, att utom riket eller Norrige född person, som varit vid arbetskompani anställd, bör, då han derifrån afskedas, förpassas till sin födelseort och på statens bekostnad dit försändas; de fall endast undantagne, då han, till följd af träffade aftal

respektive regeringarne emellan, icke mera får anses såsom en fremmande ragns undersåte.

6:e Huruvida, då afskedad kronoarbetskarl, under vandring inom landet eller eljest, begär af konungens befallningshafvande att varda till utländsk ort förpassad, sådant må beviljas, utan afseende på hvad stadgadt är uti Kongl. Kungörelsen den 30 Maj 1781 och Kongl. Brefvet den 26 Juni 1804, om borgens ställande, och

7:o Huruvida, då dylika utvandringar kunna vara förknippade med större kostnader, än som vanligen erfordras till en ur fångenskap lös-gifven persons förhjelpande till hans hem- eller vistelseort, det må vara tillåtet, att derom ingå med underdånig hemställan till Kongl. Maj:t? Men emot hvad jag sålunda framställt väntar jag åtskilliga invändningar, samt bland dem förnämligast, dels att lösgifne kronoarbetskarlar få sig på detta sätt tillagde förmåner, dem andre Svenske undersåter sakna, dels ock att staten kan härigenom åbringas icke så obetydliga kostnader. Å andra sidan torde det tillåtas mig att deremot erinra, ej mindre att en möjlighet äfven yppas, till samhällets befriande från medlemmar, hvilkas vistelse inom det uppväcka oro och farhågor, hvilkas återgång till vanliga förhållanden försvåras genom allmänna opinionens magt, och hvilkas bergningsutvägar äro så osäkra, att, förr eller sednare, måste en stor del af dessa personer falla det allmänna till last, än ock att genom dessa anstalter kunna många blifva i tillfälle att på fremmande orter ådagalägga ett förbättradt uppförande, då de tvertom, kvarstannande inom landet, kunna, af bristande förtroende, af omöjligheten att finna en säker bostad eller vistelseort, eller af brist på arbete, åter beträda brottets bana och slutligen blifva, i egenskap af lifstidsfångar, en länge fortfarande tunga för staten.

Det tillfälle som nu yppats, genom korrek-tionisters afgang från korrektionsinrättningarna till kronoarbets-kompanierna, att i de förre bereda ett större utrymme, kan möjligtvis för-anleda en betydlig tillökning af fångantalet och statens underhållskostnader, om ej nödiga för-

sigtighetsmått deremot vidtagas. Redan har jag sökt fästa uppmärksamheten på det högst be-tydliga antal personer, som, derest författning-arne emot lösdrifveri och försvarslöshet strängt handhades, skulle befolka fångelserna. Att en del af desse undgått detta öde, torde ofta nog få tillskrifvas den omständigheten, att, sedan korrektionsinrättningarna vore så öfverfyllda, att inga flere kunde der emottagas, blef i nåder förordnad, att till arbete å sistnämnde ställen dömda, skulle, intill dess utvägar till deras emottagande derstädes föredde sig, kvarstanna i länshäkterna, der de sedermera förorsakade, under loppet af årtal, trängsel och besvär för vederbörande. Nu åter, sedan, genom arbetskompaniernas upprättande, tillfälle gifves, att antingen till dessa eller ock till korrektionsinrättningarna få försända personer, dömda till allmänt arbete, kan möjligtvis inträffa, att författningen mera strängt efter-levdes, särdeles emot personer, dem man önskar att aflägsna; men ehuru sådant instämmer fullkornligen med lagens bokstaf och anda, torde man dock ej böra förbise följderna af ett slikt förfarande, isynnerhet om hända skulle, att försvarslöshetssystemet komme att förr eller senare frånträdas, då det ökade fångantalet lade betydliga hinder i vägen för genomförandet af en dylik plan, och ändamålet med arbetskompaniernas inrättande gjordes om intet, hvilket var att, genom ett beredt tillfälle för försvarslöse personer, dömda på obestämd tid till fängelse, att derifrån afgå, änskönt de ej kunde erhålla årstjenst eller laga försvar, sålunda efter hand minska antalet af både fångar och statens utgifter till deras underhåll. Men, ehvad nyssnämnde system må öfver-gifvas eller ej, torde det i alla fall vara nödigt, att några åtgärder vidtagas till förekommande deraf, att försvarslöse personer ej dömas till allmänt arbete, utan i yttersta nödfall och då ingen annan utväg till tryggande af allmänna ordningen och säkerheten emot af dem befa-rade rättsingrepp är att tillgå; och får jag, i detta hänseende, äran hemställa, om ej härtill skulle väsendtligen bidra:

1:o Om Kongl. Maj:ts befallningshafvande förständigades, på sätt som skedde uti Kongl. Brevet den 29 April 1819, att ej till allmänt arbete döma sådana personer, som ej begått något brott, eller, efter undergången bestraffning för ett sådant, icke kunnat åt sig bereda lagligt näringsfång, med mindre än att en sådan persons frihet pröfvas för allmänna säkerheten vådlig, men att i motsatt fall han må antingen dömas till allmän arbetsinrättning, lösgifvas med föreläggande, att uppehålla sig på ett visst anvisadt ställe, der han under kronobetjeningens närmare uppsigt bör förblifva, eller ock förpassas att söka arbete, på sätt Kongl. Maj:ts nådiga förordning af den 29 Juni 1833 innehåller.

2:o Om ej betydelsen af ordet *vådlig för allmän säkerhet* må närmare bestämmas, så att ingen, som ej gjort sig uppenbarligen känd för fortfarande fylleri, lättja, liderlighet eller blifvit beträdd med försök emot personliga säkerheten eller äganderätten, eller förer ett kringstrykande lefnadssätt, utan kända bergningsutvägar, må behandlas såsom en för allmänna säkerheten vådlig person.

3:o Om ej, med anledning af 1 och 2 §§ uti Kongl. Reglementet för kronoarbeits-korpsen, stadgas må, att ingen, som ej är fullt arbetsför och under 55 års ålder, får till allmänt arbete dömas, hvarföre äfven alla läkarebevis måste, för att blifva gällande, vara klara och bestämda, samt tvetydiga yttranden i dem undvikas.

4:o Om det ej må vara den, som tilltalas för försvarslöshet, tillåtet, att freda sig från häktande, genom ställd borgen för sin person, på sätt lagen innehåller uti 1 kap. 2 § Straff-Balken, helst det synes mig åtminstone billigt, att den, af hvilken man endast befarar en brottslig handling, tillgodonjuter lika rätt, som den, hvilken redan är beträdd med en sådan; och

5:o Om ej, då församling, vid de tillfällen då dess yttrande, likmätigt 22 § uti 1833 års nyss åberopade Kongl. Förordning, infordras,

tillstäder en försvarslös person att der bo och vistas, denne må undgå att till allmänt arbete försändas, ehuru ingen af församlingens medlemmar vill för tillfället antaga honom i årstjenst eller förse honom med stadig sysselsättning.

Slutligen torde jag få äran uttrycka min förhoppning, att Eders Excellens lærer benäget finna en ursäkt för vidlyftigheten af denna skrift, uti sakens vikt och dermed befryddade ärenders mångfald.